

la magalla

FEDERACIÓ CATALANA D'ONG
PER AL DESENVOLUPAMENT

BUTLLETÍ
ABRIL 2007

“Les ONGD reproduïxen les relacions de gènere vigents en la societat, que assignen a les dones menors quotes de recursos i poder que als homes”

Clara Murguialday, economista i membre del Consejo de Cooperación del Govern espanyol

10

Monogràfic: Cooperació, ONGD i equitat de gènere

Al nord Conciliació o calidesa? Diagnòstic de gènere a les ONGD catalanes Gènere i femisme Equitat de gènere i bones intencions Violència de gènere al tercer sector? Canvis pro-equitat Recursos sobre gènere **Al sud** Dones de l'Orient Mitjà: L'alliberament de les dones iraquianes Dones per la pau a Israel La imatge de la dona àrab als mitjans Entrevistes a Lily M. Sanvee, experta liberiana en Sida i a Eliana Cano, activista peruana pels drets sexuals i reproductius El VII Fòrum Social Mundial de Nairobi.

SUMARI

2 editorial

3 aula oberta

Guanyar en calidesa

4 a debat

Cap a unes ONGD amb equitat de gènere.
Per Veterinaris sense Fronteres i InteRed

7 des del sud

Les dones iraquianes sota l'ocupació
Entrevista a activistes de l'ONG Bat Shalom
La imatge de la dona àrab als mitjans
Entrevista a Lilly M. Sanvee, Libèria
Entrevista a Eliana Cano, Perú

17 des del nord

El Diagnòstic de Gènere de les ONGD catalanes
Gènere i despolitització del feminisme
L'evaporació de les bones intencions a les ONGD
Violència de gènere al tercer sector?
Canvi organitzacional proequitat

27 trobades internacionals

Entrevista a Rabia Abdelkrim
Crònica del Fòrum Social de Nairobi

30 calaix de sastre

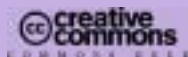
Recursos sobre gènere

31 breus FCONGD

Consell Editorial Armand Vilaplana, Eduard Ballester **Coordinació tècnica** Sílvia Galà, Montse Santolino **Col·laboren en aquest número** Joaquim Sempere, Lola Badenas, Txus Blanco, Marta Macias, D. Maries Nassif-Debs, Pepa Martínez, Montse Santolino, Mónica Vargas, Rafael Crespo, Eduard Ballester, Toni Royo, Coia Sánchez, Félix Fuentesnebro, Rosa María Alfaro, Alejandro Pozo **Fotografies** Acstur - Las Segovias, Ajuda en Acció, Socors Popular Libanès, Maria Carretero, Mónica Vargas, Marta Malaret **Edició** Federació Catalana d'ONGD **Disseny i maquetació** Lacuina gràfica **Impressió** 9.disseny **Dipòsit legal** xxxxx **Imprès en paper reciclat**

**FEDERACIÓ CATALANAD'ONGD
PER AL DESENVOLUPAMENT**

**Reconeixement-
Nocomercial-Sense
obra derivada 2.5**

<http://creativecommons.org/licenses/>

La majoria de fotografies d'aquest número són d'Eduard Ballester, de la FCONGD i van fer-se al Fòrum Social Mundial de Nairobi.

Fe d'errates

L'article de M. Nassif-Debs del Comitè de Defensa dels Drets de la Dona del Líban, publicat a la La Magalla 9, de desembre, va ser possible gràcies a les gestions de l'Associació Catalana per la Pau, organització de què és contrapart.

EDITORIAL

“Personalment, mai no he pogut saber amb claredat què és el feminisme. Només sé que la gent em diu feminista cada cop que expresso sentiments que em diferencien d'una catifa.”

Rebecca West, *escriptora i activista pels drets de les dones, 1913.*

Aquest número de La Magalla és per primera vegada monogràfic a proposta de la Comissió de Gènere de la Federació, i vol servir per tancar simbòlicament una etapa del procés d'investigació-formació-acció endegat per ella, i que ha finalitzat a finals de febrer. Després de la publicació del Diagnòstic de Gènere a les ONGD i del curs de formació que pretenia conscienciar les entitats de la necessitat de canvis, ara comença l'hora de la veritat.

Parlar de gènere avui, significa traspassar els límits fins ara coneguts de les polítiques específiques per a la promoció de les dones, o incorporar la perspectiva de gènere a les polítiques públiques, perquè ja hem comprovat que és més fàcil incorporar-la en aquelles actuacions que les institucions executen pel compliment de la seva missió envers els seus grups destinataris, que incorporar-la en la pròpia estructura d'una organització.

Les relacions de gènere existents a la nostra societat, que assignen a les dones quotes menors de representació, recursos i sobretot de poder que als homes, són les mateixes relacions de gènere existents a les nostres ONGD. De l'estudi encarregat i supervisat per la Comissió de Gènere de la Federació, destaca el fet que, més enllà que la majoria de les ONGD estiguin dirigides per homes, que ja és un fet indicatiu, tenen estructures, pautes de distribució dels recursos, regles i pràctiques que actuen obertament o de manera amagada, a favor dels homes.

No es tracta solament de promoure la dona, sinó de considerar-la, reconèixer-la i acceptar-la: la presa de consciència de les desigualtats primer, i la voluntat de voler transformar les estructures existents després, és essencial i imprescindible per parlar de perspectiva de gènere real i assumida. Per tant, l'anàlisi de gènere ha d'involucrar necessàriament els dos gèneres per tal de superar els desavantatges en què la construcció jeràrquica genèrica n'ha col·locat a un.

Promoure la perspectiva de gènere parteix tant del reconeixement de la identitat femenina i masculina, com de la convicció i la predisposició a una repartició equilibrada de les responsabilitats i el poder entre dones i homes.

De la mateixa manera que no podem oblidar que la implementació de la perspectiva de gènere a les institucions és el resultat de la lluita de molts anys de les dones organitzades des de la base i del pensament feminista, i de cap manera de la presa de consciència sobtada de les persones responsables d'aquestes, els espais de gènere a les nostres organitzacions i la Comissió de Gènere de la nostra Federació han actuat en el mateix sentit, la qual cosa els hem d'agrair, així com la seva perseverança.

Parlar de gènere obre portes al debat i a les bones intencions, però costa molt provocar canvis de fons. Com a Junta Directiva, aquest és el nostre propòsit en coherència amb la nostra aposta per a una cooperació transformadora no només al Sud, i per això continuarem donant suport a la tasca de la Comissió de Gènere, i promovent la incorporació decidida de la perspectiva de gènere a les ONGD federades. La qüestió de gènere, en un marc universal, és una qüestió d'homes i dones i, des d'aquesta consideració, la perspectiva de gènere es viu i es practica, i s'ha de discutir i acordar a tots els nivells, també des de baix i des de dins, i des del principi, amb naturalitat, sense privilegis, i respectant, això sí, la diversitat de situacions i els diferents ritmes i tipus d'organitzacions.

Guanyar en calidesa a les organitzacions

Rebeca Juárez Sánchez

Experta en gènere, interculturalitat i participació. Treballa a la cooperativa Sembla.

“Sempre amb el gènere a coll” em comenta afectuosament algun amic, i crec que, més que a coll, que sona a càrrega, la utilització d'aquesta categoria d'anàlisi és com una finestra d'aire fresc. Una finestra al pensament per desmuntar velles concepcions que, aquestes, sí que pesen, com passa amb la manipulació respecte a tot allò que pertany a l'àmbit reproductiu entès com tot el temps i treball dedicat a generar les condicions de benestar per a un/a mateix/a i per a les persones que ens envolten.

Les “mestresses de casa” ja no s'ocupen de “la feina de casa”, són gestores (i gestors alguns) del benestar de la família, són les que suporten el cost psicològic i físic de la cura de tots els membres de la llar, el treball domèstic és mantenir l'ordre, l'harmonia, la qualitat de vida i la calidesa de la llar.

I això portat al dia a dia a les nostres organitzacions, als nostres espais laborals tan marcats per la productivitat, l'efectivitat, els horaris sense límits i les presses... què hi té a veure la calidesa en tot això?

Dic calidesa en comptes de conciliació, perquè amb aquesta paraula està passant com amb el terme gènere, tan utilitzat que ha perdut la seva força, la seva “integritat” política.

Les fronteres entre “dintre i fora de la casa” es van diluir quan les dones van entrar al mercat laboral: van accedir a un treball assalariat, però van continuar assumint la càrrega social imposada de ser les principals responsables de la cura dels fills i les filles, i el pes estructural de vetllar pels altres. Ara, essent conscients de les relacions i desigualtats de gènere, cal anar més enllà. Es tracta de repartir les tasques de la llar, la cura dels fills/es, d'un/a mateixa i de la parella de manera recíproca. Traslladar-lo igualment a l'espai laboral i dur el gènere, però no a coll o com a sinònim de càrrega (les “càrregues familiars”), sinó com a coherència, com a calidesa.

Conciliació i calidesa com a sinònims. Com guanya en calidesa una organització?

...fent tot el possible per mantenir una política laboral que permeti als seus treballadors i les seves treballadores conciliar, i sobretot promoure que els homes prenguin les seves responsabilitats al respecte.

...si els contractes no són precaris. Si pel mateix treball i les mateixes responsabilitats es paguen els mateixos salaris a homes i dones. Destaco “responsabilitats” perquè part de la discriminació oculta són els càrrecs intermedis copats per dones, que pel “sostre de vidre” no accedeixen a llocs de més responsabilitat però assumeixen diàriament responsabilitats d'alts comandaments sense ser reconegudes ni salarialment, ni socialment.

...si s'adona que en els processos de presa de decisions es reforcen sempre aquells lideratges més “agressius” o més convincents des d'un punt de vista que té poc d'argumental, sinó més aviat amb la dialèctica i el prestigi de certes persones, la gran majoria homes.

...si el treball de representació el porten a terme tant dones com homes, ja que la promoció política com a espai públic de representació ha estat copada, i encara hi està, per un col·lectiu selecte de prestigi masculí.

...si no caiem a reproduir la divisió sexual de treball, que segrega en ocupacions “feminitzades” o “masculinitzades”, si en les tasques relacionades amb la cura de l'espai laboral o amb la logística no es responsabilitza subtilment (omissió de responsabilitat) a les companyes.

...si vetlla perquè no hi hagi abús (o manipulació) de poder.

...si no camufla l'assetjament laboral com flirtejos sense importància.

...si promou la igualtat real d'homes i dones, i vetlla perquè les jornades laborals no siguin eternes, perquè la formació per a la promoció no sigui en horaris incompatibles amb l'atenció a la família.

Hi guanyem tots i totes si l'ambient laboral és flexible a les necessitats de les persones, perquè la realitat és que no som únicament treballadors i treballadores, sinó que som persones amb el dret de resignificar el nostre temps i els nostres espais. El temps que donem i rebem, el temps que ens toca i desitgem viure.

Dic calidesa en comptes de conciliació, perquè amb aquesta paraula està passant com amb el terme gènere, tan utilitzat que ha perdut la seva força, la seva “integritat” política

Cap a unes ONGD amb equitat de gènere: per on comencem?

Després de 10 anys de treball, la Comissió de Gènere, la més antiga de la FCONGD, va entrar en una nova fase amb la realització d'un Diagnòstic de Gènere de les ONGD catalanes. L'aposta era anar més enllà del treball realitzat fins ara de formació per a la incorporació de la perspectiva de gènere als projectes de desenvolupament. S'intuïa que, per aquesta via, efectivament s'havia generalitzat la utilització del concepte però d'una manera tecnocràtica i apolítica.

Tal i com ha confirmat el Diagnòstic, el "gènere" s'ha convertit sovint exclusivament en una "eina" per fer bons projectes al Sud o en un epígraf d'un formulari per demanar finançament. No hi ha doncs, una consciència real del que implica aquesta categoria d'anàlisi, ni de les seves potencialitats analítiques i organitzatives. Com també reflecteix el Diagnòstic, les dinàmiques i les maneres de fer de les nostres entitats creen i reproduïxen desigualtats de gènere, però hem acabat essent molt més conscients de les relacions de gènere que hi ha a les organitzacions del Sud amb les quals col·laborem, que de les que hi ha a casa nostra i, a més a més, no fem l'exercici de vincular les dues realitats.

La recerca de coherència ha fet avançar el concepte de desenvolupament i ha millorat les pràctiques de les ONGD. La Llei de cooperació catalana estableix el principi de coherència per vincular qualsevol activitat de l'administració pública al que estableix aquesta llei. Les ONG del Sud que treballen amb perspectiva de gènere, també ens demanen coherència en el compliment dels requisits que els exigim. Enfrontar i reduir les desigualtats de gènere és, doncs, un dels principals reptes que ha d'assumir el sector i que millorarà la seva qualitat, tècnica i ètica, sobretot tenint en compte l'alt grau de feminització.

A partir d'aquestes constatacions, la Comissió va dissenyar un pla de formació-acció molt exigent, amb la intenció d'impulsar compromisos seriosos sobre aquest tema, i de facilitar eines perquè les ONGD que ho desitgessin iniciessin processos de canvi organitzacional amb perspectiva de gènere, amb la voluntat d'acompanyar aquests processos. Com que no hi ha dues entitats iguals, ni un model únic per fer aquest camí, hem volgut conèixer els plantejaments de dues de les ONGD federades que han començat a treballar en aquesta línia.

Amb la voluntat no n'hi ha prou

Nairobi - FCONGD

Gustavo Duch Guillot

Director de Veterinaris sense Fronteres

En quin punt penses que es troba la teva entitat respecte a la incorporació de la perspectiva de gènere?

Pensem que Veterinaris Sense Fronteres està en un bon punt, ja que no només és un entitat sensibilitzada amb el tema, sinó que en les seves polítiques i pràctica quotidiana té cura de fomentar la igualtat d'oportunitats i, a més a més, és totalment conscient de la necessitat que té d'avançar en la incorporació de la perspectiva de gènere en totes les facetes de la seva vida institucional, raó per la qual ha fet l'aposta institucional de participar activament en tot el Pla de Formació-Acció que ha dut a terme la Comissió de Gènere de la FCONGD.

La interiorització i l'aplicació de la perspectiva de gènere és essencial per assolir els objectius de transformació que ens marquem

Quines fortaleses i debilitats trobes en el procés?

La principal fortalesa radica en el fet que tant la Junta Directiva com l'Equip Tècnic comparteixen la decisió que s'ha pres d'endegar el procés de transversalització de la perspectiva de gènere en l'entitat. A més a més, hi ha un mandat d'Assemblea perquè es faci. Pel que fa a les debilitats, poden provenir de la mateixa dinàmica de treball i amb la

dificultat de compaginar aquest procés amb altres que també tenim en marxa, com el nou pla de voluntariat. Les debilitats també poden provenir de possibles resistències que puguin oposar algunes de les entitats amb les quals col·laborem.

No obstant això, el repte consisteix precisament a mantenir la voluntat i els objectius que s'estableixin en aquest procés, i saber manejar els inconvenients que es vagin plantejant.

També som conscients que no n'hi ha prou amb la voluntat, i que serà necessària una bona inversió de temps i de recursos.

Què penses que aportarà l'enfocament de gènere a la teva entitat?

Principalment, un increment del grau de coherència i, per tant, un enfortiment de les nostres accions, que persegueixen una transformació social i política que contribueixi a eradicar les relacions d'opressió i explotació entre els pobles i les persones.

Tenint en compte que treballem en l'àmbit rural, on la feminització de la pobresa és significativament alta i les desigualtats de gènere molt accentuades, la interiorització i l'aplicació de la perspectiva de gènere és essencial per assolir els objectius de transformació que ens marquem. Passa el mateix amb les nostres accions de sensibilització, educació per al desenvolupament, incidència política, etc.

Aquesta decisió té alguna cosa a veure amb les contraparts?

Aquesta decisió té a veure amb l'autoanàlisi i l'autocrítica internes de VSF. I en aquest procés, és evident que per assolir un grau més alt d'eficàcia, eficiència i coherència, tant VSF com les seves contraparts han de compartir no només la visió de cooperació, sinó la visió de cooperació amb perspectiva de gènere, perquè aquesta perspectiva aporta una autèntica dimensió de lluita contra la desigualtat.

Penses que l'administració pública ha de tenir algun rol en aquest tema? hauria de donar suport, finançament?

Penso que l'administració pública ha de tenir un rol actiu i fonamental en aquest tema. Ha d'exigir i autoexigir-se, ha de fomentar la formació i la integració de la perspectiva de gènere, tant en les seves pròpies estructures com en les ONGD. Considero una bona pràctica la que han posat en marxa algunes administracions públiques que han obert línies de finançament per donar suport a les entitats que vulguin endegar processos de canvi intraorganitzacional i per formació.

Quin seria l'esquema de prioritats de la teva entitat?

- Establir un camí per recórrer, socialitzar i debatre.
- Incrementar la formació i capacitats en tots els nivells de l'entitat i la seva activitat.
- Incorporar a totes les nostres eines de treball, accions de cooperació, d'Educació per al Desenvolupament i d'incidència política, la perspectiva de gènere.
- Contribuir al canvi en les nostres contraparts i les comunitats amb les quals col·laborem.
- Fomentar i participar del debat i l'intercanvi d'experiències amb les entitats federades i les administracions públiques.
- Tenir en compte les recomanacions de l'Estudi-diagnòstic de gènere realitzat per la Comissió de Gènere de la FCONGD.

Una aposta per l'educació

Mª Carmen Aragonés

Secretària Executiva d'InteRed

En quin punt penses que es troba la teva entitat respecte a la incorporació de la perspectiva de gènere?

InteRed estableix en la seva missió la lluita contra les desigualtats, inclosa la de gènere, així com en els seus Objectius Generals Estratègics. Aquesta missió permet tot el Pla estratègic d'InteRed 2002-2006 i 2006-2010 i s'operativitza en les planificacions anuals de l'organització. Des de la coherència amb la missió d'InteRed, s'ha inclòs el gènere no només com a enfocament transversal en tots els projectes i programes d'acció, sinó també com una línia d'intervenció pròpia: gènere i desenvolupament en l'àmbit de la cooperació internacional. En l'Educació per al Desenvolupament s'han desenvolupat accions i campanyes sobre gènere, amb les quals se sensibilitza la població sobre les desigualtats de gènere i la necessitat d'avançar cap a la seva equitat per tal de promoure una societat amb igualtat d'oportunitats.

S'ha inclòs el gènere no només com a enfocament transversal en tots els projectes i programes d'acció, sinó també com una línia d'intervenció pròpia

Quines fortaleses i debilitats trobes en el procés?

La major fortalesa és que InteRed ha estat i està essent reconeguda com a organització que treballa l'educació i el gènere, i concretament l'educació en equitat de gènere, i això comporta una gran responsabilitat. Com a debilitat, les resistències al canvi de mentalitat de les persones, especialment d'alguns agents multiplicadors amb els quals treballem (mestres /educadors, etc.) en el tema de gènere.

Què penses que aportarà l'enfocament de gènere a la teva entitat?

Aporta en la millora de la qualitat, eficiència i eficàcia del nostre treball intern i extern, ser coherents amb el discurs i la pràctica, i contribuir al canvi social amb perspectiva de gènere.

Aquesta decisió té alguna cosa a veure amb les contraparts?

Sí, ja que ha determinat la identificació de noves contraparts expertes en temes de gènere i la introducció de programes i projectes de capacitació en gènere en aquelles contraparts que fins aleshores no havien abordat en directe el gènere. InteRed ha realitzat tallers de formació en gènere per a les contraparts, s'han promogut *passanties* de personal de les contraparts, entre les que ja tenien una llarga experiència de treball i altres que s'iniciaven en la temàtica.

Alfabetització de dones a Guinea - InteRed

Penses que l'administració pública ha de tenir algun rol en aquest tema? hauria de donar suport, finançament?

L'Administració té un rol cabdal de donar suport als programes i projectes de desenvolupament amb perspectiva de gènere, i als d'educació per al desenvolupament en tema de gènere. Promoure igualment la formació de les persones de les ONGD del nostre país en gènere, i donar suport a processos de canvi dintre de les nostres entitats.

Quin seria l'esquema de prioritats de la teva entitat?

- Potenciar les nostres capacitats internes i externes per enfortir el posicionament d'InteRed com a ONGD experta en educació amb enfocament de gènere i drets humans.
- Produir documents de reflexió sobre aquest tema, de cara a una major incidència política.
- Ampliar el nombre d'intervencions en aquesta temàtica, tant en cooperació al desenvolupament com en educació per al desenvolupament.

Les dones iraquianes sota l'ocupació. Hi ha quelcom més horrible?

Eman A Khamas va dirigir l'Observatori de l'Ocupació a Bagdad, instrument de referència per a la premsa de tot el món, mentre va ser possible. Ha hagut de sortir del seu país perquè forma part de la resistència política i intel·lectual que està essent eliminada minuciosament. Ha documentat milers d'agressions, convençuda que algun dia tot això servirà per jutjar els invasors. Ella sí ha vist les pitjors fotografies d'Abu Greib, i diu que ni ens les podem imaginar. Acaba de rebre el premi de periodisme *Julio Anguita Parrado*, creat en memòria del periodista mort a l'Iraq i que concedeix el Sindicat de Periodistes d'Andalusia. Ens ofereix aquestes reflexions des de la seva experiència al moviment de dones iraquianes.

Eman A. Khamas

Esriptora i periodista iraquiana, exiliada a Barcelona

Quan sento les declaracions dels moviments dels drets humans o contra l'ocupació que condemnen els actes brutals de les tropes d'ocupació, o dels seus aliats al Govern iraquí, contra la gent iraquiana, em sento incòmoda. Sona estrany, ho sé. Per descomptat, no estic en contra que es condemnin aquests actes, sinó en la manera com es fan aparèixer, com si s'esperés alguna cosa diferent de l'ocupació, com si estigués succeint per primera vegada, o com si es tractés de casos aïllats.

Prenc per exemple la decisió de la Cort iraquiana d'executar 4 dones el març d'aquest any, acusades de formar part de la resistència. **Per cert, la resistència segons el dret internacional no és un crim; de fet, és un dret.** Alguns antiguerres i antiocupació van condemnar-ho, la qual cosa està bé, però l'Iraq, la gent iraquiana, el seu present i el seu futur van ser executats moltes vegades en els darrers quatre anys. Les dones iraquianes estan essent

assassinades, arrestades, torturades, raptades, violades, els seus nens es queden orfes, les seves famílies són expulsades de la llar, sense treball, a milers cada mes... Per què, doncs, sona tan horrible que quatre d'elles estiguin condemnades a mort? Ho sento. No puc acceptar-ho.

He vist mares amb els seus fills a la falda, que es dessagnen durant hores; he estat amb mares fent cua durant dies a la porta de la presó d'Abu Greib per aconseguir un permís de visita, dormint al terra, he vist a mares en tendes de refugiats al desert, a temperatures de 10 graus sota zero, sense flassades per tapar els seus deu fills. Les noies iraquianes estan sent violades, torturades i assassinades per les milícies i bandes criminals. He vist llicenciades iraquianes ocupar-se en treballs humiliants a països veïns, amb salaris injusts. He vist noies retornades a l'Iraq des dels països del Golf, on les van obligar a treballar en la prostitució. He conegut dones grans, professores universitàries i altes funcionàries tractades com a criminals... Per què resulta tan horrible la mort de qua-

tre dones més iraquianes? Si volem fer justícia amb les dones iraquianes, hem de parlar de cadascuna d'elles, una per una, i mostrar la seva agonia i humiliació, o callar-nos.

La llibertat de les dones va ser un dels missatges de la propaganda de l'ocupació, una de les seves mentides, abans i després de la invasió i de l'ocupació americanes. Si totes les guerres, independentment de les seves causes i objectius, provoquen un col·lapse social on les dones i els nens són les primeres víctimes com a sectors més vulnerables, com havia de ser en una guerra que tècnicament és una ocupació i una agressió, on els bàndols són completament desiguals?

El segle passat, les dones iraquianes es van espavillar valentament per aconseguir els seus drets. De fet, la constitució iraquiana, la veritable, no l'actual que s'ha escrit sota l'ocupació, garantia completament la igualtat en tot. Sens dubte, moltes normes socials estaven contra aquesta constitució; però les dones avantguardistes iraquianes van treballar

aquestes normes silenciosament i delicadament a través de l'educació, els seus textos, converses, programes de desenvolupament i empoderament, animant altres dones a incorporar-se en diferents àmbits de la vida... i van tenir un èxit impressionant. Aquesta és la millor manera, estic convençuda, d'afrontar normes socials històricament construïdes.

L'ocupació ha privat les dones iraquianes dels avenços més importants assolits durant el segle passat. Les dones iraquianes han retrocedit. S'han violat tots els seus drets a la salut, al treball, a l'educació, i altres drets socials, civils, polítics i culturals.

No coneixem el nombre de víctimes de l'ocupació; no hi ha recomptes oficials de cap bàndol, ni de l'iraquí ni de l'americà. Però les estimacions internacionals estan entre 650.000-800.000 durant els últims quatre anys. Més de la meitat, dones i nens.

A principis de 2003, Bush va anunciar que finalitzaven les operacions militars, però això no és més que una altra mentida, perquè les operacions militars s'estan suc-

Control a Palestina - Associació pels Drets Humans a Afganistan (ASHDA)

ceint. De fet, segueixen intentant reocupar Bagdad. Això suposa el bombardeig, els trets a l'atzar, les detencions, i pentinar els carrers i les cases una a una, més matances i destrucció, en nom de la lluita contra un terrorisme que ha estat creat per la pròpia ocupació. El bombardeig de ciutats està prohibit pel dret internacional, però les tropes americanes, que prescindeixen de la legalitat vigent, no volen tenir baixes. La protecció dels soldats ocupants és la seva primera prioritat, bombardegen des de molt amunt.

El bombardeig de les ciutats deixa milers de persones sense llar. Això és causa de patiments inimaginables per a les dones i les famílies. Mares, esposes i filles viuen en condicions absolutament inhumanes, tenint en compte les particularitats de les cases iraquianes i el paper de les dones dintre d'elles. La casa iraquiana no és simplement un lloc per menjar, dutxar-se i dormir. És el regne de les dones i de la família, gairebé sagrat. Les dones iraquianes no sortirien de casa seva si no fos per treballar o fer una visita. Passen la seva vida dins de casa. Per això és tan difícil la vida d'aquestes dones en llocs estranys, entre estrangers, o mancats d'instal·lacions. Un bany compartit, per exemple, és una humiliació extrema per a una dona iraquiana. **L'ajuda d'emergència de les organitzacions humanitàries no és**

suficient per a tots, i arriba principalment de les organitzacions islàmiques, encara que poden cobrir tot just un percentatge molt petit de les necessitats.

El pitjor problema és la violència per motius sectaris. En els darrers dos anys, i especialment el 2006, en moltes àrees de Bagdad i en altres ciutats s'han fet operacions militars amb tropes ocupants vestides amb l'uniforme de la policia iraquiana, de vegades amb els seus cotxes i, fins i tot, amb roba i amb eslògans i imatges de determinats grups sectaris. Obliguen, amb les armes, a fer sortir les famílies de les seves cases. La gent és segrestada a les seves cases, als seus cotxes, als falsos punts de control, a les seves botigues o a les seves universitats, en el cas d'estudiants i professors. Els cossos són trobats després llençats als carrers, al riu o a les escombraries, amb els ulls i les mans lligades, cossos exposats a una tortura brutal i amb trets al cap des de curta distància. Segons l'últim informe de l'ONU, 34.000 iraquians van ser assassinats només al 2006. Però nosaltres creiem que són molts més perquè 34.000 són només els cossos que van arribar als hospitals.

Aquesta massacre i genocidi col·lectius als quals està exposada la població iraquiana deixen enrere "exèrcits" de vídues, orfes, aturats i gent sense llar. La cura de tots ells recau en les dones, responsables d'alimentar els

nens i de cuidar la família quan el pare és assassinat, desaparegut o arrestat. **En cada àrea de Bagdad hi ha ara organitzacions que cuiden les vídues i els orfes, però els manquen recursos i depenen totalment de les mesquites i de les donacions individuals.**

Hi ha desenes de milers d'homes i 2.000 dones en les presons americanes i iraquianes. Les dones són arrestades quan els soldats no troben els seus homes, o quan no els donen prou informació sobre ells. Les dones estan exposades a diferents tipus de severes tortures; probablement la pitjor és la violació, ja que en la cultura àrab i islàmica és de les que produeixen un dany moral i psicològic més greu.

L'ocupació ha portat molts grups polítics fanàtics i repressors. Aquests "partits" expressen eslògans religiosos i usen concepcions i teories molt allunyades de l'edat moderna i de la seva lògica. Usen eslògans sectaris venjatius per justificar la seva pròpia existència. L'extrema repressió i tortura és la seva manera d'imposar-se en l'actual etapa política. Gaudeixen del suport total de les autoritats ocupants. Intenten donar una visió fosca i deformada de l'Islam, especialment de tot el que afecta les dones. Aquests grups tenen

milícies armades, que són assassins a sou i bandes que cobren per matar. Han creat alguns dels esquadrans de la mort que han imposat l'estat del terror als carrers amb una tirania severa i extrema.

Aquestes milícies i bandes estan involucrades en un crim encara pitjor: l'esclavitud "blanca". Durant els últims quatre anys, segons les Nacions Unides, 3.500 dones iraquianes van desaparèixer. Els cossos d'algunes d'elles van ser trobats en rius o llocs deserts. Unes altres van ser trobades al "mercat blanc de l'esclavitud". Molts informes parlen de la implicació de les milícies armades en aquests crims.

L'ocupació ha privat les dones iraquianes de totes les seves "conquestes" culturals. Les universitats van ser privades de les seves dones científiques, intel·lectuals i, per descomptat, d'estudiants. Els hospitals van ser privats de milers de doctores i molts altres serveis públics van ser privats de dones que hi havien treballat amb èxit durant dècades. Desgraciadament, les lleis que vetllaven pels drets de les dones, algunes d'elles considerades com les més progressistes del món àrab, van ser abolides. Al seu lloc s'han creat lleis que donen a algunes personalitats religioses el dret a decidir el destí de les dones.

+info

Eman Khamas, *Crònica de Irak*, Ediciones del Oriente y del Mediterráneo, 2006.

"Iraq: Historias de mujeres 2006", Documental de Zeena Ahmed i Amal Fadhel, produït per Dispatches, Channel4. Més informació: www.nodo50.org/iraq/

Informe d'Amnistia Internacional, "Iraq: Decades of suffering, Now women deserve better".

Organitzacions de dones iraquianes i musulmanes
Iraqi Women's Will Association, www.iraqiwomenswill.org/
The Organisation of Women's Freedom in Iraq (OWFI), www.equalityiniraq.com/
Women Living Under Muslim Laws www.wluml.org/english/index.shtml

Entrevista a activistes de l'ONG israeliana Bat Shalom

“Mentre es continuï parlant de jueus i àrabs no hi haurà pau”

Actives militants del moviment pacifista a l'Estat hebreu, Ayshe Sedawi, àrab, i Lily Traubman, jueva, són les coordinadores d'un projecte de recuperació de la memòria històrica amb l'ONG Assemblea de Cooperació per a la Pau: adolescents de l'àrea de Haifa entrevisten dones grans per descobrir i entendre què va passar el 1948, quan 900.000 àrabs van ser forçats a abandonar les seves cases i convertir-se en refugiats permanents. Des de la seva seu a Afula, al nord d'Israel, Lily i Aishe parlen de política i de la situació de la dona.

per Enric Miravittas

Quan vau escollir el camí de l'activisme polític?

Lily: Jo vinc d'una casa molt polititzada, on la política era una cosa diària. De petita, a Xile, els meus pares em portaven a les *villas miseria* i anàvem junts a les manifestacions... Va amb el meu caràcter, no puc ser indiferent. Necessito incidir en allò que succeeix.

Ayshe: Després de casar-me, abans no tenia ni idea de què era la política. El meu marit i la seva família són molt polítics, i jo vaig entrar en aquest món “absorbida” pel seu activisme. Tanmateix, amb el temps el meu marit i jo hem anat enfocant el nostre activisme cap a temes diferents.

Cal viure compromesa o comprometre's per viure?

Ayshe: Visc de manera compromesa no només en sentit polític, sinó en molts aspectes. El compromís en la vida és un tot que no es pot dividir. Per exemple, viure en família o ser dona també formen part d'aquest compromís.

Lily: La vida és més interessant quan la vius intensament, quan entens per què succeeixen les coses i fas quelcom per canviar-les. El compromís no és només una cosa individual, és també social i col·lectiu, treballar amb altra gent.

La divisió creada entre jueus i àrabs és el principal obstacle. El conflicte no té cap base religiosa, malgrat que vulguin fer-nos creure el contrari.

És el conflicte del Pròxim Orient irresoluble per naturalesa?

Ayshe: Tots els conflictes tenen solució. La d'aquest no recau en les persones, sinó en els polítics. Molts conflictes s'han solucionat al llarg de la història, però en aquest hi ha interessos internacionals que no ho permeten.

Lily: El conflicte d'aquí és polític, no es tracta d'una cosa “natural”: està causat pels polítics. Jueus i àrabs van viure molt bé durant molts anys.

Imatge de l'entrevista - Assemblea de Cooperació per a la Pau

L'ocupació dels territoris és...

Lily: No tan sols un desastre, sinó un procés de discriminació impulsat des del principi per l'Estat d'Israel cap als palestins, que fa que les seves polítiques semblin “naturals”. Des de l'inici de l'estat ha existit una política de discriminació interna cap als palestins d'Israel que ha permès sostenir l'ocupació dels Territoris.

Ayshe: Una violació, una invasió a la vida. És com si em violessin, agafessin la meua vida i la meua ànima, i tot sense preguntar-me si hi estic disposada.

Són molts els que volen la pau a Israel?

Ayshe: Si fóssim molts, ja tindriem la pau. Tothom diu que vol pau, però el més important no és la pau, sinó la reconciliació. Mentre es continuï parlant de jueus i àrabs no hi haurà pau.

Lily: Hi ha molta gent que no vol l'ocupació, però què és “pau”? Pau no és només acabar amb l'ocupació, sinó entrar en un nou diàleg per la vida aquí. El més important és veure el futur d'una vida en comú, i respectar l'altre i els seus drets a través del diàleg.

El procés de reconciliació no hauria de venir després de la solució del conflicte?

Ayshe: Si Israel surt dels Territoris Ocupats, això no portarà cap solució. Israel va sortir de Gaza, però després va tancar

la seva ciutadania en una presó.

Lily: La reconciliació forma part de la solució.

Quin és l'obstacle més alt per a la pau?

Ayshe: Els EUA i els dirigents polítics, perquè són els que tenen el poder i cap interès que hi hagi pau aquí. Continuen creant conflictes a la zona.

Lily: La divisió creada entre jueus i àrabs és el principal obstacle. El conflicte no té cap base religiosa, malgrat que vulguin fer-nos creure el contrari.

Quin paper juguen les dones palestines i israelianes en el conflicte?

Ayshe: Si la gent que està en contra de l'ocupació és poca, el paper de les dones és encara més reduït. No perquè no vulguem fer coses ni perquè no les fem, sinó perquè no tenim influència. I això és depriment.

Lily: No hi estic d'acord. La dona té influència en el conflicte. El que passa és que generalment es tendeix a veure el present. Si mirem al passat, podem veure que les dones han tingut influència. Per exemple, el grup Dones de Negre va ser dels primers d'aquest país a dir que calia parlar amb l'OLP; o la Coalició de Dones per la Pau, que va liderar les manifestacions de protesta contra la guerra del Líban aquest estiu. A Israel, les dones som l'avantguarda.

Què és abans: la lluita contra l'ocupació o la lluita pels drets de la dona?

Ayshe: No crec que una cosa vingui abans de l'altra. Es tracta d'un conjunt. Si jo vull arribar a una societat sense injustícies on hi hagi igualtat, també m'he de preocupar del que passa dins de casa meva.

Lily: No cal esperar la situació ideal d'un món diferent. La relació entre els grups que lluiten per un món diferent ha de ser diferent i igualitària des d'ara mateix.

Hi ha a Israel moltes organitzacions de dones? En quins àmbits?

Ayshe i Lily: Força. Hi ha organitzacions que defensen els drets de les dones, n'hi ha que lluiten contra les violacions o donen serveis (econòmics o formatius), hi ha organitzacions polítiques en contra de l'ocupació, grups feministes, no feministes, dones religioses, reformadores de l'Islam, etc.

La divisió creada entre jueus i àrabs és el principal obstacle. El conflicte no té cap base religiosa, malgrat que vulguin fer-nos creure el contrari

Quina és la situació de les dones àrabs? I la de les jueves?

Ayshe: La situació de les dones àrabs a Israel és dolenta pel fet de ser dones en una societat d'homes, per viure dins d'un estat militarista i pel fet de ser àrabs, ja que també patim el racisme de l'Estat cap a la nostra comunitat.

Lily: La nostra situació [de les dones jueves a Israel] és millor que la de les dones àrabs, perquè tenim més llibertat, però no estem en una bona situació. La guerra domina tots els àmbits, fins i tot el familiar: molts homes armats maten les seves dones. L'estat de guerra enforteix el patriarcat, malgrat que hi ha dones que creuen que la lluita per la igualtat s'ha d'estendre a l'exèrcit. És un gran error que ens fa molt de mal.

Dones basques per la pau

Col·lectiu AHOTSAK

Donosti, 8 d'Abril del 2006

Les que subscriuim aquesta declaració som dones de diferents ideologies, tradicions i sentiments que, a títol personal, i basant-nos en el que ens uneix i ens separa, volem tirar endavant la recerca de la pau i de la reconciliació. Treballar per un present i un futur d'esperança ens obliga a posar en valor una militància comuna al marge de la nostra personal: la militància per la pau davant de la quantitat de sabotejadors que aquesta té sempre en tots els conflictes en els quals és necessari donar-la a llum.

Les que subscriuim aquesta declaració creiem que és possible la solució, i pensem que per a això totes i tots ens hem de reconèixer com a tals, que hem d'intentar veure la part de raó que tenen les altres persones. Per a nosaltres, dialogar és el pas previ per acordar, i això és enfortir la democràcia, no afeblir-la.

(...) ens anima pensar que val la pena treballar perquè les coses no segueixin igual, per fer creïble el camí que sempre fins a ara titllat d'impossible els qui no volen que tingui solució.

Les dones que subscriuim aquesta declaració, com ho han fet altres dones en altres processos de pau, treballarem per a blindar-lo, perquè no s'encalli, perquè no es frustri. Així mateix, perquè les dones en siguem part activa, per reivindicar el nostre paper i el nostre protagonisme, tant durant el procés com en la seva solució.

www.ahotsak.blogspot.com/2006/04/declaracin.html

Quin tipus de projectes duen a terme a Bat Shalom?

Ayshe i Lily: Tenim un projecte de recuperació de la memòria històrica amb joves sobre els orígens del conflicte. En aquest projecte, adolescents entrevisten dones grans sobre el que varen viure el 1948, durant la guerra que va desencadenar el naixement de l'Estat d'Israel. També tenim un projecte anomenat "Dones, Terra i Dia de la Terra", un dia de celebració –en origen era una festa palestina– que nosaltres celebrem conjuntament palestins i israelians. D'altra banda, una vegada a l'any, construïm un tabernacle a l'encreuament de Meggiddo durant la festa de la Sukkot i impulsem discussions i manifestacions sobre temes importants del que passa a Israel.

+info

Coalició de Dones per la Pau

www.coalitionofwomen.org/home

www.coalitionofwomen.org/home/english/organizations/bat_shalom

Ruta pacífica de las mujeres de Colombia

www.rutapacificca.org.co/

María Vilellas, "Hallar nuevas palabras, crear nuevos métodos.

La participación de las mujeres en los procesos de paz"

www.escolapau.org

Universitat Rovira i Virgili, "Curs dones i cultura de pau",

www.fundacio.urv.es/afp/pdf/CDPACS-A1-2006-1-CAT.pdf

La imatge de la dona àrab als mitjans

Els mocadors no només tapen el cap de les dones àrabs: també “tapen”, per la nostra fixació amb ells, la seva realitat i diversitat. Però quan analitzem la representació de la dona als mitjans, potser ens adonem que Orient i Occident no estan tan lluny. ACSUR–Catalunya dona suport a la feina d'empoderament informatiu que porta a terme l'organització Women Media & Development.

Suheir Farraj

Traduït de l'àrab per Inés Royo

El nostre segle està essent testimoni d'una revolució en el camp de les comunicacions i de l'intercanvi d'informació. En una època en què hi havia uns quants canals i prou, sotmesos a una gran censura, no ens arribava la informació sinó de manera molt restringida i envoltada d'un setge mediàtic. D'aquesta situació hem passat a patir un desbordament increïble d'informació correcta i incorrecta, falsejada, parcial i desordenada, sense tenir en compte al públic al qual va adreçada ni les seves repercussions.

Ambdues opcions representen un perill ja que van

en contra del nostre dret a la llibertat d'expressió i d'accés a la informació. **Som coneixedors del gran perill que suposa posar els mitjans de comunicació al servei d'interessos econòmics que no es preocupen pels efectes que puguin causar a les nostres societats i cultures, al nostre sistema de valors, perquè l'únic que veritablement els interessa és aconseguir el major benefici econòmic possible i expandir la cultura consumista per a benefici d'un grup reduït i minúscul de senyors capitalistes.** Això és el que passa amb la societat àrab i els seus mitjans de comunicació, amb algunes excepcions, i podem dir que mundialment.

La situació palestina no està lluny ni aïllada d'aquest panorama. És dels pobles que més absorbeix dels diferents mitjans. A Palestina hi ha 38 canals de ràdio i 32 de televisió locals, a més de la premsa i les revistes i un gran nombre de periòdics digitals, en una taca geogràfica gairebé inexistent, i amb una població que no supera els tres milions de ciutadans i ciutadanes. A més, hem d'afegir-li tots els canals digitals, internet i els canals de ràdio internacionals que es capten. Tot allò que s'aplica a la res-

ta se'ls hi pot aplicar en diferents aspectes i, en particular, en tot allò que fa referència a la imatge de la dona.

Si ens fixem en la manera en què es representa la dona als mitjans de comunicació ens adonarem que se la utilitza com un objecte de promoció i consum. Hi ha una quantitat impressionant de vídeo-clips que presenten la dona com un cos despul·lat, una amant, una traïdora, una insatisfeta, etc., i les telesèries i les pel·lícules transmeten aquesta mateixa imatge afegint-li les pautes dels diferents rols socials de la dona. La majoria dels programes per a la dona parlen de cuina, de bellesa, de moda... i quasi mai s'aborda el tema de la salut de la dona o se'n donen altres models. Trobem molts canals que se centren en el tema del “hijab” (mocador) i sobre si s'ha de portar, qui el porta i per què, però no veiem cap discurs que enfoqui aquest tema com una opció de llibertat personal per a qui escull portar-lo o no.

Troblem també una gran quantitat de programes i cadenes religioses que han esdevingut una mena d'autoritat per a una gran part de la societat, especialment per a la dona i pel que fa als seus assumptes quotidians:

el que està prohibit i el que no, el que està permès i el que no, el que està acceptat i el que no, la interpretació de les opinions, dels somnis, etc. Així, constatem la gran contradicció que hi ha: d'una banda, canals que difonen la depravació, el nudisme, la comercialització de la dona i que la presenten com un ser consagrat a la diversió i als plaers i, d'altra banda, els canals religiosos que oprimeixen la gent i la bloquegen amb el dictat de *fàtues* sense que sapiguem si qui les ha emeses hi està capacitat o no.

La imatge de la dona palestina sol ser també d'una desgraciada que pateix, dèbil i cridanera, gairebé sempre apareix com una víctima plorant. Fins i tot quan es tracta de dones amb iniciativa, fortes, amb reptes, els mitjans de comunicació mundials inverteixen la imatge i la converteixen de nou en víctima, tal i com va passar a Beit Hanoun quan les dones van escollir formar un escut humà per protegir els seus fills de les bales dels ocupants i les seves cases dels bombardejos: els mitjans van transmetre que els joves palestins les havien obligat a formar una barrera entre ells i els soldats ocupants.

Els mitjans palestins con-

Tallers de formació - Women Media & Development

sagren aquesta imatge, i encara en major mesura. La mostren sempre com una víctima de la violència política, i no la veiem sinó plorant els màrtirs, gemegant per la destrucció de les seves cases, fent *albórbols* (crits de dol)... i cada imatge capgira la realitat del moment. No s'entra en detalls ni es respecta el dret individual durant les gravacions, al periodista se li permet la intrusió sense preocupar-se pels sentiments i sense disculpar-se, i a sobre es vanen de tot això com si ells mateixos estiguessin mostrant la part més gran del sofriment polític.

Quants periodistes es plantegen què és el que volen ensenyar les dones, cap a què volen atreure l'atenció, o què és el que els interessa saber? Quants tenen el coratge de mostrar la problemàtica social de les dones i mostren el seu estatim diari? Quants estan preparats per fer-se ressò de les opinions i les protestes de les dones? Quants visibilitzen els exemples positius de les dones que fan front als reptes de la realitat social, política, econòmica, religiosa, ideològica?

Si alguns han treballat per produir i difondre programes sobre les problemàtiques de gènere i la violència social contra la dona, ho han fet amb finançament d'organitzacions de dones que volen portar la llum cap a aquests assumptes. Massa sovint es limiten a organitzar

un diàleg en què conviden el president o el responsable de l'organització i alguna de les seves activistes, o escullen un grup reduït de dones que no representen tota la societat palestina, i no s'esforcen a ampliar aquest cercle. Això ha comportat que tant les dones com l'audiència s'avorrexin i no vulguin veure ni sentir aquests programes. D'aquesta manera, s'ha creat una esquerda entre la societat i aquest tipus de dones activistes pioneres, sovint acusades d'intentar corrompre i incitar les dones i d'introduir el pensament occidental a la societat àrab.

Els nostres mitjans pateixen una manca de recursos financers, professionals, tècnics i estan controlats pel pensament masclista i patriarcal, i per això per a ells els assumptes de la dona no revesteixen la més mínima importància. A això hem d'afegir que les organitzacions de la societat civil no treballen amb una visió integral ni en xarxa i no es prenen en consideració tots els aspectes, es treballa amb la dona en exclusiva, es denigra la importància del treball amb l'home, amb la societat i els informadors etc., i es desaprofita l'ocasió de guanyar-los per a la causa femenina.

D'aquí va sorgir la nostra idea de fundar l'Associació Women, Media and Development (Dones, Mitjans i Desenvolupament) i ens hem concentrat en la necessitat d'empoderar la dona a través dels mitjans de comu-

nicació. Volem canviar la imatge negativa i estereotipada de la dona en els mitjans i per això tenim diversos mecanismes:

- Formació d'informadors i informadores en els conceptes de diversitat social (gènere), drets humans i en la importància de la producció de matèries informatives basades en l'enfocament de gènere.
- Producció de programes, pel·lícules i reportatges amb enfocament de gènere i difusió i emissió a través dels diferents mitjans de comunicació.
- Treball amb els propietaris dels mitjans per construir una relació de col·laboració per tal que s'acompleixin els objectius d'ambdues parts, els nostres de conscienciació i empoderament, i els seus econòmics.
- Treball de capacitació amb dones perquè puguin utilitzar els diferents mitjans (fotografia, muntatge, etc.) però també d'escriptura i manera d'adreçar el discurs informatiu perquè puguin expressar-se per elles mateixes i fer arribar la seva veu a la societat.
- Visibilització de models positius no només de dones de l'elit sinó de les diferents classes socials, perquè cada dona els interioritzi i compregui que és capaç de posar-los en pràctica.
- Treball en xarxa amb altres organitzacions que treballin amb dones o en l'àmbit del desenvolupament i la informació per assolir un impacte més gran, i amb altres grups amb temàtiques compar-

tides com ara la violència social o política, la feblesa personal, etc.

Podem dir que hem assolit fites bastant remarcables tenint en compte que influir en les societats no és quelcom fàcil que es pugui aconseguir d'un dia per l'altre, especialment sota l'ona expansiva del pensament religiós i de l'encongiment del corrent progressista i democràtic, i amb unes condicions polítiques al servei d'aquest pensament extremista o de la indiferència i l'evasió.

Hem produït molts programes atrevits que han exposat problemàtiques d'una manera valenta com ara la pel·lícula "Marit, o meitat o un quart", que tracta el tema de la poligàmia des de totes les seves vessants, i que va causar molt rebombori, o d'altres sobre el treball infantil, el matrimoni precoç o la violència de gènere, i la gran majoria s'han emès pels diferents canals de televisió. Així mateix, hem cobert una quantitat important de ciutats palestines amb cursos de formació de fotografia, de muntatge, d'il·luminació però amb l'enfocament social dels mitjans, i en aquest moment ens trobem a punt de posar en marxa una pàgina web perquè les dones puguin expressar les seves problemàtiques sense pors ni dubtes. Volem crear un Observatori Palestí de Vigilància de la Imatge de la Dona als mitjans, i participem en una xarxa àrab amb els mateixos objectius.

Entrevista a Lily M. Sanvee sobre la SIDA a Libèria

“El gran problema de la SIDA a l'Àfrica és la negació de la malaltia”

Imatge de l'entrevista - Campanya La Salut en el Mil·lenni

La doctora liberiana Lily M. Sanvee, va venir a Barcelona convidada per la campanya “La Salut en el Mil·lenni: una assignatura pendent” de Farmacèutics Mundi i Medicus Mundi Catalunya. Lily M. Sanvee és la directora mèdica del Saint Joseph's Catholic Hospital de Monròvia, la capital liberiana, des de fa 12 anys i la coordinadora del programa de VIH/SIDA d'aquest centre, un dels més importants del país. De la mateixa manera que a la resta d'Àfrica, la SIDA, a Libèria, és un greu problema no només sanitari sinó també social i econòmic, que dificulta enormement el desenvolupament del país. Des del 2005, Libèria és el primer país africà amb una dona presidenta, Ellen Johnson-Sirleaf, que va guanyar les eleccions amb l'eslògan “Tots els homes han fallat a Libèria, deixem que ho intenti una dona”.

per Margarida Garcia Ruiz

L'any 1986 es va diagnosticar el primer cas de VIH/SIDA a Libèria. Quina ha estat l'evolució de la malaltia?

El primer cas va ser una dona comerciant al nord de Libèria, el 1986, i un any després, el 1987, el Govern va començar el Programa Nacional de SIDA. Hem tingut 14 anys de guerra, per la qual cosa la població està desplaçada internament i externament. La majoria es concentra a la capital, Monròvia, i als seus voltants, i aquí es veuen molts casos de la malaltia. A la resta del país, no hi havíem pogut arribar a causa de la guerra, però ara que s'ha acabat estem intentant, amb el Govern, anar a les 15 províncies del país. De moment, s'ha arribat a vuit, on s'estan fent estudis demogràfics i recollint dades, i la prevalença oficial de la SIDA és de 8,2% sobre una població total de 3,3 milions.

De la mateixa manera que succeeix a la resta de l'Àfrica Subsahariana, estan observant que les dones són un col·lectiu més afectat per la malaltia, amb més facilitat per contraure-la?

La majoria de les persones malaltes són dones, crec que en general és el que passa a tot el món, pel fet de ser dona en si, però també perquè els homes no volen venir a fer-se la prova. Encara que s'assabentin que les seves dones estan infectades prefereixen *ser els innocents* i que sigui la dona la malalta i *la culpable* de tenir la malaltia. Però crec que amb més educació és possible que més homes es facin la prova i potser s'iguali la proporció, però de moment és d'un home infectat per cada tres dones.

Quin és el pes dels factors culturals en l'evolució de la pandèmia? Ens podria posar algun exemple concret?

Hi ha tradicions culturals que comporten conductes de risc.

Per exemple, hi ha tribus que tenen per costum que quan mor un home, la seva dona passi a ser propietat del germà petit del difunt. El problema és que no sabem l'estat de salut de l'home ni tampoc el de la dona, pot ser que hagi mort de SIDA i que la dona estigui també infectada i, per tant, evitar la propagació resulta un mica complicat. Un altre cas, és el dels *curanderos* que fan rituals, com tallar la pell per tractar qualsevol malaltia, o que fan la circumcisió en condicions precàries, amb el mateix bisturí.

La circumcisió es practica també en dones?

Sí, i a diferència de la masculina, la circumcisió femenina o ablació mai es fa a l'hospital, sinó que la fan dones que diuen que tenen poders. És fàcil, utilitzant el mateix bisturí, que passin la malaltia entre les nenes. El que el Govern està fent, el “Programa Nacional de SIDA”, per frenar aquest costum és educar la gent que la practica i, sobretot, està informant de la gran quantitat de complicacions que té per a la salut de les dones.

La SIDA segueix sent una malaltia tabú o ja se'n comença a parlar?

El gran problema que tenim és la negació de la malaltia per part de la població; resulta difícil fer la prova voluntària a la gent. Però el Programa Nacional ha invertit molts esforços en informar i ara sembla que la gent està responnent un mica millor. Hi ha 18 centres que fan proves voluntàries del VIH/SIDA, i cada vegada hi va més gent. El problema és que, sovint, es fan la prova però després tenen por, entren en depressions i alguns fan el que no deuen i infecten més gent. Els homes no ho diuen a les seves dones i a l'inrevés. És més fàcil que la dona ho digui a l'home que no pas al contrari. Els homes són els més reticents: mai volen saber, mai volen dir a la seva dona que tenen la malaltia.

Un pilar important del Programa Nacional de lluita contra

Nairobi - FCONGD

la SIDA és la Informació, Educació i Comunicació (IEC) per generar un canvi d'actitud en la població, fins i tot en els nens i les nenes. Ara ja s'està parlant de la SIDA a les escoles, com a mínim perquè aquests infants estiguin informats i, a més, puguin parlar amb els seus pares i les seves mares i provocar un canvi d'actitud en les famílies.

El Programa també assegura que la sang per a transfusions no estigui infectada. A més, una altra estratègia és la prevenció vertical, per evitar el contagi entre mares i nadons. De moment només hi ha dos centres que estiguin fent prevenció vertical, el nostre i un altre al nord del país, que el porta *Metges Sense Fronteres* d'Holanda. Bé, també n'hi ha un altre, de concessió, que acaba de començar, el *Fastum Hospital*, però la majoria dels casos els tractem a l'*Hospital Catòlic*.

Després de 14 anys de guerra civil quina és la situació del sistema sanitari del país?

La majoria dels hospitals són religiosos o estan en mans d'ONG internacionals. Durant la guerra, l'hospital de referència del Govern va ser tancat, i l'únic que va seguir funcionant va ser l'*Hospital Catòlic* a Monròvia, que va passar a ser l'hospital de referència nacional. Totes les clíniques i hospitals, si tenien casos complicats, ens els enviaven a l'*Hospital Catòlic*. El nou Govern ha començat a obrir hospitals, un d'aquests és el de Monròvia, un hospital públic amb 600 llits i que vol ser el nou hospital de referència del país. A més, està obrint hospitals que van ser destruïts durant la guerra a les províncies, per poder començar a tractar la gent a la resta de zones del país.

Saint Joseph's Catholic Hospital de Monròvia - Campaña La Salud en el Milenio

Preveu que es puguin aconseguir els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni a Libèria i, en especial l'objectiu 6 referent a la SIDA, d'aquí a l'any 2015?

Jo crec que sí, que es poden complir però el que fa falta és l'interès, no només dels metges sinó també l'interès polític. Si involucrem els polítics en això i veuen que és una cosa real, se centraran en la SIDA. M'alegro que la presidenta de Libèria sigui també la presidenta de la comissió de SIDA del país, això influirà moltíssim, perquè els nostres polítics estan molt influenciats pel que diu i fa la presidenta. A més, hi ha molta gent a Monròvia que està participant en el programa nacional de SIDA. Les ONGD estan abordant aquest tema, no només amb la idea de tenir cura de les persones malaltes, sinó d'atacar de manera global el problema de la SIDA. Crec que anem pel bon camí.

Però han arribat ONG americanes i fins i tot el propi Govern dels Estats Units, que impulsa uns programes de lluita contra la SIDA en els quals l'ús del preservatiu no és prioritari. Quina és la posició d'un hospital catòlic com el seu respecte a aquest tema?

El promocionem, perquè encara que és un hospital catòlic, davant de la realitat de la situació, sabem que sense preservatius només aconseguirem més persones infectades. Eduquem la gent en l'ús del preservatiu, tot i que no el donem directament, però informem, el promocionem i diem a la gent on pot aconseguir-los gratuïtament. És una malaltia molt greu i sent catòlics no ens hi podem negar i no lluitar contra ella amb totes les armes, fins i tot el preservatiu; seria una contradicció. Els germans saben que en parlem i no hi ha cap problema.

És possible frenar l'expansió de la SIDA a l'Àfrica?

Jo sóc optimista i crec que sí, però hem de treballar conjuntament. M'alegro que la Comunitat de Salut d'Àfrica-Oest fes una primera reunió el novembre passat a Sierra Leone, a la qual vaig tenir la sort d'assistir, i on es va parlar de com podem unir-nos i ajudar-nos els uns als altres. Per exemple, hi ha molt moviment de gent entre països, i hem d'engegar un mecanisme, una targeta per exemple, que identifiqui la persona malalta i li permeti rebre tractament a Libèria, Nigèria, Ghana o on sigui, que pugui ser tractada gratuïtament, sense necessitat de tornar-se a fer la prova del VIH.

També s'està estudiant si, en comptes de comprar cada país els seus medicaments, podem fer sinergies i ajuntar-nos els 15 països d'Àfrica-Oest i comprar conjuntament, a preus més barats. O el tema del personal sanitari, alguns països tenen més especialistes que altres i, en comptes de portar-los d'Europa, hauríem de col·laborar entre nosaltres, així les despeses serien molt inferiors. Hem d'organitzar-nos i intentar aprendre els uns dels altres.

+info

Campaña "La salud en el milenio: una asignatura pendiente":
www.lasalutenelmilenni.org/web/index.aspx

Joyce Mulama, "Violencia contra las mujeres alimenta pandemia de SIDA" 25/01/2007. www.lpsnoticias.net

Informe Proyecto del Mil·lenni sobre VIH/SIDA
www.unmillenniumproject.org/documents/HIVAIDS-complete.pdf

Informe 2005, Truth, justice and reparation for Liberia's victims
Amnistia Internacional
Guía Breve sobre la Comisión de la Verdad y la Reconciliación, 2006.
www.amnestyusa.org/

Entrevista a Eliana Cano

Drets sexuals i reproductius: drets de ciutadania

El 1791 Olympia de Gouges va escriure la *Declaració dels Drets de la Dona i de la Ciutadana* com a resposta a la *Declaració de Drets del Home i el Ciutadà* de l'Assemblea Francesa. Aleshores va incloure drets que avui reconeixem com a sexuals i reproductius, i va ser acusada d'alteració de l'ordre natural i ajusticiada a la guillotina. Tal i com demostra la recent penalització de l'avortament a Nicaragua i la seva utilització com a arma electoral, les coses no han canviat tant per a les dones que volen exercir aquests drets.

Els moviments de dones llatinoamericanes han estat claus en les lluites internacionals pels drets de les dones i en les ONG del Nord per aprendre a manegar-nos amb el gènere. Eliana Cano és psicòloga i consultora de gènere, però sobretot és activista. Eliana va visitar Espanya recentment com a ponent d'una Jornada d'Incidència Política en Drets Sexuals i Reproductius organitzada per la Federació de Planificació Familiar Estatal (FPFE).

per María Montesinos

Comissió de Gènere de la FCONGD

A què et refereixes quan parles de Drets Sexuals i Drets Reproductius ?

Ens estem referint al dret a gaudir d'una sexualitat agradable sense necessitat de procrear, dret a la lliure elecció de pràctiques sexuals, dret a escollir ser sexualment activa o no ser-ho, dret a formar o no una família i a escollir-ne lliurement l'estructura, dret a viure una vida lliure de violència sexual, llibertat per decidir tenir relacions sexuals o no, el moment i la parella, el dret que se'ns respecti en la intimitat, dret a rebre informació i/o educació sobre sexualitat, dret a viure una sexualitat lliure d'infeccions de transmissió sexual, VIH i SIDA, entre d'altres.

En aquest àmbit, totes les persones tenim dret a rebre serveis de salut de qualitat i sense discriminació en relació amb l'edat, el sexe, l'orientació sexual, l'estat civil, dret a rebre informació sobre mètodes d'anticoncepció segurs, tenir-hi accés i poder-los escollir sense cap tipus de coacció, i assegurar l'orientació i l'assessorament adequats. També dret a rebre tractament en cas d'infertilitat, dret a l'atenció durant l'embaràs, el part i després d'un avortament, així com dret a beneficiar-nos del progrés i el desenvolupament científic, entre d'altres.

Per què parlar de Drets Sexuals i Reproductius i no només de Drets Humans? És necessària la protecció i promoció "específica" per a aquests?

Si bé la sexualitat pot significar aquest íntim refugi on el cos, els interessos, els desigs, les necessitats, les emocions, les decisions, els discursos i les pràctiques s'entretreixen i conformen un món simbòlic, individual, en el qual es conformen identitats i ciutadanes, aquestes també estan travessades per un altre tipus d'elements de caire econòmic, cultural, històric, polític, religiós.

És la dimensió més col·lectiva, amb moltes realitats tocades per l'"adversitat", que planteja la necessitat de *raonar la desigualtat*, i per això cal anar al terreny conceptual, polític, jurídic, fer visible aquest àmbit, posar-lo en l'espai públic, nomenar-lo en la seva historicitat o col·locar-lo en escenaris internacionals com cimera, tractats, conferèn-

cies, plataformes, etc. Igualment cal plasmar tot això en estratègies d'incidència perquè les autoritats elegides adquireixin compromís polític i legislin, desenvolupin i implementin polítiques públiques en l'esfera de la sexualitat i la reproducció, perquè els estats compleixin l'obligació de garantir aquest exercici.

No ens podia tornar a passar com en la Il·lustració i la Revolució Francesa, que amb els seus grans principis de llibertat, igualtat i fraternitat va ser el segle de les llums per als homes, i el de les ombres per a les dones. És important

No ens podia tornar a passar com en la Il·lustració i la Revolució Francesa, que amb els seus grans principis de llibertat, igualtat i fraternitat va ser el segle de les llums per als homes, i el de les ombres per a les dones

destacar que no es tracta d'un grup de drets dins d'un catàleg extens, sinó més aviat que cadascun dels drets humans reconeguts internacionalment conté claus significatives amb implicacions en aquestes esferes.

Quin va ser el rol de les dones en aquesta història de lluites i conquestes?

Van tenir i tenen un rol fonamental, van ser alguns grups de dones organitzades les que van reconèixer que el seu malestar no era "natural" com es va creure durant molt temps, sinó que més aviat era producte de relacions de poder asimètriques entre homes i dones, generadores de desigualtat i, per tant, d'injustícia.

Eliana Cano - per María Montesinos

Una línia de resposta la marca la visibilització de la violència contra les dones en totes les seves formes, això va permetre entendre que les violacions més esteses als drets humans de les dones tenen a veure amb el control de la sexualitat i la seva capacitat reproductiva, independentment del context. La violència domèstica i la violència conjugal, la mutilació genital femenina, la violació com a mètode de tortura o "neteja ètnica" en situacions de guerra, les esterilitzacions forçades, l'assetjament sexual a la feina o a l'escola, la negativa dels estats de proveir les dones dels mitjans necessaris per controlar la seva reproducció, són totes formes de violència que tenen com a objectiu el control dels cossos i els desitjos de les dones. D'aquí ve la importància de col·locar els drets reproductius i els drets sexuals en l'agenda dels drets humans en general, de les polítiques i estratègies de desenvolupament humà.

Què destacaries respecte a la situació dels drets sexuals i reproductius a l'Amèrica Llatina?

A l'Amèrica Llatina la situació més complicada la pateix la població més jove. Si bé hi ha preocupació per problemàtiques latents com la iniciació sexual sense protecció, l'avortament clandestí, l'increment de l'embaràs adolescent, les malalties de transmissió sexual o la SIDA, les legislacions segueixen sent repressores i punitives.

En termes declaratius i de compromisos assumits pels estats, la salut dels i de les adolescents és una prioritat, però en la pràctica és un dels grups més relegats i amb menor participació en la construcció de les polítiques que els afecten. Al llarg d'aquests darrers 20 anys, hem vist aparèixer i desaparèixer iniciatives que no s'han aconseguit plasmar en polítiques públiques que donin resposta a les seves necessitats.

Segons dades de la *Mesa de vigilancia Ciudadana en Derechos Sexuales y Reproductivos* de Perú, el 85% dels adolescents al món viuen als països en desenvolupament, i més de la meitat han tingut relacions sexuals abans dels 16 anys. Al Perú, el 41% de la població peruana és menor de 20 anys.

De cada cent adolescents peruanes, dotze o tretze ja són mares o estan embarassades. Aquest percentatge es duplica en adolescents rurals, i pot arribar al 37% en adolescents sense educació. La maternitat durant l'adolescència implica una sèrie de riscos que són el resultat de la seva immaduresa biològica, però sobretot de la seva associació amb baixos nivells d'educació, pobresa i ruralitat.

A més el Perú encara manté alts nivells de mortalitat materna: 160 morts per cada 100 mil nascuts vius. El part manté encara una baixa cobertura institucional, però és important considerar que aquestes morts també ocorren als serveis de salut, fet que fa necessària la millora de la seva capacitat, la qualificació dels recursos humans per al maneig de les emergències obstètriques, i la dotació dels materials i els mitjans necessaris per al trasllat.

Quins desafiaments ens planteja seguir treballant en aquestes qüestions que travessen les nostres vides des del més privat fins al públic?

Un element central que ens toca a les dones, evidentment a les que estiguem disposades a fer-ho, sentir-ho i viure-ho, és repensar en la nostra sexualitat; això implica passar per un procés de reconeixement i qüestionament de tot. És a dir, amb paraules de Florence Thomas, cal tornar a escriure el capítol de la sexualitat femenina des de les dones i des d'aquesta nova dona que va conquistar en algunes dècades el sufragi, la igualtat jurídica i política amb els barons, el saber, — aquest que és sinònim de poder—, els espais públics i per descomptat la recuperació, tot i que encara més simbòlica que real, del seu cos per mitjà del control de la fecunditat.

Preguntar-se seriosament com es construeix una dona i com es construeix un home, veure els problemes en aquesta difícil elaboració d'allò femení i no menys difícil construcció d'allò masculí des de nous discursos que trenquin amb les categories binàries del pensament occidental. Deixar de definir dona a partir de la referència home, és un bon camí per començar a entendre una mica millor què està passant en les nostres societats.

D'altra banda, enfortir la relació entre estat i societat civil. Si bé aquest té l'obligació de garantir els nostres drets, des de la societat civil organitzada ens correspon intervenir en l'enfortiment i, sobretot, en la vigilància de polítiques públiques que estiguin dirigides a concretar aquesta esfera de la sexualitat com un camp de drets i ciutadanes en aquests es legitimen o es vulneren. En termes de compromisos, els estats saben que han de complir els tractats signats en escenaris internacionals. Ens toca estar atents dels avenços i reculades referents a això.

Finalment, en països on la relació entre religió i estat ha estat històrica i mútuament convinguda, és urgent la independència dels poders judicial i polític per garantir l'exercici real dels drets sexuals i reproductius que són drets humans; necessitem un estat imparcial que es fonamenti en els valors de la Carta de Drets Humans i no en uns altres. Necessitem que aquests poders siguin autònoms de les religions perquè aquestes pertanyen al camp del privat i no a la funció pública.

+info

Enllaços d'organitzacions de dones i gènere llatinoamericanes:

www.lanic.utexas.edu/la/region/women/indexesp.html

El Diagnòstic de Gènere de les ONGD catalanes

El Diagnòstic de Gènere 2005-2006 de la Comissió de Gènere de la FCONGD és molt clar: a les 48 ONGD federades estudiades hi ha greus desigualtats de gènere, especialment en l'àmbit contractual, en l'accés al recurs i als espais de presa de decisions. No podem deixar de banda un document tan valuós, ja que neix de les ONGD, és de tots i totes, i hem de continuar pel camí d'analitzar la realitat global partint de la nostra, assumint els reptes que plantegen les conclusions d'aquest diagnòstic, que és també un diagnòstic de nosaltres com a ciutadanes i ciutadans que creiem en la justícia i volem exercir els nostres drets tant en l'àmbit laboral, com en el personal.

María Montesinos

Comissió de Gènere de la FCONGD

Assumir que hi ha desigualtats i assumir el repte de superar-les no hauria de ser gens difícil per a persones que en la seva feina diària treballen en la lluita per aconseguir que el món sigui cada dia una mica menys injust i desigual. Un món que, no ho oblidem, està basat en les relacions socials entre dones i homes en contextos diferents i diversos arreu del món.

Però quan parlem de superar les desigualtats al nostre voltant, de fet a casa nostra per què l'ONGD és pràcticament això o més en molts casos, la feina és gairebé impossible de portar a terme, plena de dificultats i temors. I per què? Deixem la preocupació i passen a l'acció.

Segons el Diagnòstic de Gènere subvencionat per l'ACCD, realitzat per les expertes en gènere Laia Franco i Clara Bastardes, i on ha participat un nombre molt important d'ONGD catalanes, hi ha un clar biaix de gènere en tots els àmbits de treball dins d'aquestes organitzacions. Crida especialment l'atenció que "tant homes com dones, afirmen que hi ha desigualtats a les entitats, amb una mitjana del 60%."

Com en altres estudis sobre desigualtats de gènere, ens trobem amb coincidències en els següents àmbits:

- 1. Presa de decisions:** La capacitat de decidir i incidir en l'entitat no respon als principis de participació que es proclamen. Entre d'altres, hi ha una seriosa contradicció entre el nombre de dones que treballen a les ONGD i la seva presència minoritària als òrgans de presa de decisions.
- 2. Tracte personal:** Hi ha desigualtats en el tipus de tracte que reben les persones segons certs estereotips de gènere que hi ha en l'imaginari de les mateixes persones que formen les entitats.
- 3. Valor de les feines:** El prestigi acompanya algunes feines i el desprestigi n'acompanya unes altres (feines administratives).
- 4. Conciliació laboral:** Hi ha dificultats dins de les ONGD per exercir una maternitat o paternitat responsable.
- 5. Posició a l'entitat:** Hi ha desigualtats relatives als meca-

nismes interns d'accés a la informació, l'antiguitat, les dinàmiques de relació (el ser i estar al centre o perifèria de l'organització), la dedicació o la capacitat individual, pel fet que les dones estan acostumades a tenir salaris inferiors, i per la manca d'oportunitats.

Sembla obvi que si hem participat en la identificació i verificació de les desigualtats de gènere i hem constatat que les reproduïm a les nostres entitats, ara no podem aturar-nos i no actuar de debò. El proper pas ha de ser passar a l'acció, apropiant-nos de les conclusions del diagnòstic com a protagonistes que som i que hem estat, com a persones i com a entitats d'aquesta investigació. Ara ens toca, a totes les persones que conformem les entitats i creiem en la justícia social, incorporar la perspectiva de gènere a les nostres organitzacions, a tots els nivells i en tots els àmbits, perquè l'aposta institucional sigui real, i tal i com ja han entès les entitats que han participat en el Pla de Formació-Acció impulsat per la Comissió de Gènere els últims mesos.

No podem continuar parlant de gènere als nostres projectes de cooperació per al desenvolupament, si no són conscients que aquest tipus de desenvolupament passa per aconseguir l'equitat de gènere i que, per assolir-la, cal qüestionar i modificar també les situacions discriminatòries que es donen a les nostres mateixes organitzacions. S'ha d'acabar amb l'esquema etari actual, segons el qual hi ha dones de totes les edats (tenint en compte que és minoritària la franja de 25 anys o menys, i és majoritària la de 36-45), però en el cas dels homes, el 50% té més de 45 anys. És a dir, que la majoria d'homes té més de 45 anys i aquests estan vinculats a les direccions polítiques, de manera que hi ha una clara correlació entre sexe, home, i edat adulta, i càrrecs directius, i per tant una fotografia ben clara de la figura del poder, al sector.

Donem per suposat que els processos són lents, però en aquests moments, les entitats no tenim cap excusa per no començar a revisar-nos per dins. El Diagnòstic de Gènere incorpora unes recomanacions finals que caldrà complir per acabar amb les desigualtats, i que estan en la línia del discurs de l'actual Govern català, raó per la qual això es reflex-

Nairobi - FCONGD

tirà en les prioritats del nou Pla director de cooperació 2007-2010.

I què diuen aquestes recomanacions?

... les estructures organitzatives de les ONGD han de reflectir, en els seus diferents nivells (polític, tècnic i de voluntariat laboral), la proporció d'homes i dones realment existent.

Algú pot no estar-hi d'acord?

...un reequilibri quantitatiu en aquests nivells hauria d'anar acompanyat d'un reequilibri qualitatiu, és a dir, s'hauria de promoure la sensibilització i la conscienciació, tant individual com col·lectiva, sobre la perspectiva de gènere.

Lògic, no?

...s'haurien d'assumir responsabilitats per tal de millorar el nivell de sensibilitat institucional. No necessàriament una ONG és sensible al gènere pel fet de ser-ho políticament, s'ha de treballar a tots els nivells (polític, estructural i cultural).

Imprescindible per no caure en incoherències, no és cert?

...depenent de la realitat/heterogeneïtat de les ONGD, cada entitat ha de definir el seu propi procés de canvi —amb suport d'especialistes— a través d'un pla de treball i d'un pressupost que tingui per objectiu aquest canvi. Aquest procés ha de ser participatiu i totes les persones de l'entitat s'hi han de sentir involucrades i tenir-hi veu.

Correcte, no?

...cal una redefinició dels processos interns, de les metodologies, dels espais de presa de decisions, de la promoció interna, de la política laboral i de la formació, per tal de convertir-les en mesures d'acció positiva vers les dones. Cal considerar les variables sexe i edat com les principals estructuradores de desigualtat des d'una perspectiva de gènere.

Qui s'oposaria a aquesta veritat?

...la conciliació de la vida personal i laboral no ha d'anar en detriment de la carrera professional. Cal fer canvis intra-organitzacionals per arribar a una conciliació real.

No us sembla fonamental per a la nostra vida actual d'homes o dones?

...s'han de millorar les condicions laborals del sector per tal de dignificar-lo amb millores substancials en els contractes, sous, horaris, permisos, ajuts i incentius.

No és hora d'acabar amb la precarització per causa de la feminització?

...s'hauria de revalorar i dignificar el treball tècnic, i particularment aquells associats a la salvaguarda o el desenvolupament dels valors que ens legitimen socialment, és a dir, els d'àrees com sensibilització i educació per al desenvolupament.

Deixa la preocupació, passa a l'acció!

- Cal detectar les desigualtats en cada organització
- Fer l'anàlisi de les relacions de poder
- Fer l'anàlisi dels usos del temps (conciliació, militància/voluntarisme etc.)
- Revaloritzar els diferents treballs dins de les organitzacions
- Revisar la participació, presa de decisions, agendes...
- Analitzar els conflictes i cercar la resolució
- Fer l'anàlisi de l'accés i control dels recursos

Necessitem formació!

- Formació en gènere, des de l'enfocament Gènere en el Desenvolupament
- Processos d'aprenentatge amb moviments de dones del Sud i del Nord, per aprofitar el seu coneixement
- Formació específica en gènere per a homes, per poder treballar realment la perspectiva de gènere, revisant les masculinitats
- Formació específica per a direccions i presidències de les entitats
- Formacions incloses en els plans de formació i en horari laboral
- Formacions finançades amb recursos propis de les organitzacions i que estableixin mecanismes per garantir la socialització i multiplicació del coneixement

El pa nostre de cada dia: Els projectes

- Cal fer diagnòstics d'anàlisi de gènere de les realitats on es treballa. Cal modificar la visió victimista de les dones del Sud per poder superar el disseny de projectes purament assistencialistes. Adonar-nos que les desigualtats no són només un problema del Sud ens ajudarà
- Cal promoure intercanvis entre projectes i equips coordinadors/gestors de lliçons apreses des d'una perspectiva de gènere
- Cal sistematitzar els punts anteriors per tal de poder difondre i compartir les experiències i els aprenentatges
- Cal incorporar avaluacions. S'han de realitzar avaluacions de l'impacte de gènere de tots els projectes, no només dels destinats a dones

Algun comentari en contra?

...cal valorar sobretot l'experiència i la formació de les persones a l'hora de promoure-les professionalment. S'han d'analitzar els impactes desiguals que tenen la militància política respecte al voluntariat, com a vies d'entrada laboral a les ONGD, i promoure formes més igualitàries i professionals.

No es tracta d'un tema central?

En definitiva, volem un altre món i aquest només serà possible si el pensem amb equitat de gènere. Aleshores, no tenim temps a perdre. Us convidem a participar activament a la Comissió de Gènere que, com sempre, vol ser un espai per establir noves sinergies, tan necessàries en aquest procés de canvi que ja hem endegat.

El Gènere i la despolitització del feminisme

El gènere és una categoria d'anàlisi feminista que ha eixamplat els límits de l'objectivitat en les ciències socials però, com a reacció, durant els últims anys s'està manejant, tant en àmbits acadèmics com polítics, la noció de gènere desvinculada del feminisme, malgrat que aquest concepte sorgeix com un instrument d'anàlisi de la teoria feminista.

Rosa Cobo

Professora de Sociologia i directora del màster sobre gènere i polítiques d'igualtat de la Universidad d'A Coruña.

El paradigma feminista

En el cas del feminisme, com en el de totes les teories crítiques (i el feminisme és sobretot un pensament crític), els conceptes no només il·luminen i expliquen la realitat social, sinó que també polititzen i transformen aquesta realitat. Com diu la Celia Amorós, en el feminisme, conceptualitzar és polititzar. L'eficàcia dels conceptes s'origina en la seva capacitat d'oferir informació de la realitat que s'anomena. Per això, per comprendre adequadament el concepte de gènere cal destacar que al darrere d'aquesta categoria hi ha un referent social: el de les dones com a col·lectiu. La meitat de la humanitat forma part d'un col·lectiu amb problemes crònics d'exclusió, explotació econòmica i subordinació social. Per tant, mentre aquesta realitat subsisteixi, i sembla que està creixent en una gran part del planeta, la noció de gènere seguirà sent rendible per a les dones.

La teoria feminista, en els seus tres segles d'història, s'ha configurat com un marc d'interpretació de la realitat que visibilitza el gènere com una estructura de poder. Celia Amorós ho explica així: "En aquest sentit, es pot dir que la teoria feminista constitueix un paradigma, un marc interpretatiu que determina la visibilitat i la constitució com a fets rellevants de fenòmens que no són pertinents ni significatius des d'altres orientacions de l'atenció". Què significa aquesta afirmació? Els paradigmes i marcs d'interpretació de la realitat són models conceptuals que apliquen una mirada intel·lectual específica sobre la societat i utilitzen certs conceptes (gènere, patriarcat, androcentrisme, etc.) per tal d'il·luminar algunes dimensions de la realitat que no es poden identificar des d'altres marcs interpretatius de la realitat social. Així doncs, la teoria feminista posa al descobert totes aquelles estructures i mecanismes ideològics que reproduïxen la discriminació o exclusió de les dones dels diferents àmbits de la societat.

De la mateixa manera que el marxisme va posar de manifest l'existència de classes socials amb interessos divergents i va identificar analíticament algunes estructures socials i entramats institucionals inherents al capitalisme, realitats que després va traduir a conceptes (classe social o plusvàlua), el feminisme ha desenvolupat una mirada intel·lectual i política sobre determinades dimensions de la realitat que altres teories no havien estat capaces de realitzar. Per exemple, els conceptes de violència de gènere o el d'assetjament sexual, entre d'altres, han estat identificats conceptualment pel feminisme. En definitiva, el que aquest

marc d'interpretació de la realitat posa de manifest és l'existència d'un sistema social en el qual els barons ocupen una posició hegemònica en tots els àmbits de la societat.

El feminisme utilitza el gènere com un paràmetre científic que s'ha configurat en aquests últims trenta anys, com una variable d'anàlisi que eixampla els límits de l'objectivitat científica. La irrupció d'aquesta variable en les ciències socials ha provocat canvis que ja semblen irreversibles. Tot i així, el canvi fonamental que ha introduït té a veure amb la identificació entre coneixement masculí i civilització, en el sentit que el coneixement produït pels barons gairebé en exclusiva, s'ha percebut com un coneixement objectiu i no esbiaixat, com l'expressió de la nostra civilització. El feminisme, en la seva dimensió de tradició intel·lectual, ha

La substitució indiscriminada de feminisme per gènere produeix efectes no desitjats per a les dones perquè despolititza el feminisme al buidar-lo del seu contingut crític més profund

mostrat que el coneixement està *situat* històricament i que quan un col·lectiu social està absent com a subjecte i com a objecte de la investigació, a aquest coneixement li falta objectivitat científica i li sobra mistificació. La introducció de l'enfocament feminista a les ciències socials ha tingut com a conseqüència la crisi dels seus paradigmes i la redefinició de moltes de les seves categories.

Avui en dia és pràcticament impensable, a les universitats europees i a les americanes, sostreure's a l'anàlisi de gènere en les ciències socials. L'absència de les dones en els processos intel·lectuals, el lloc perifèric que se'ls col·loca com a objectes d'investigació quan no estan absents, o l'assignació de les seves tasques tradicionals com a trets immutables d'una ontologia aliena a la història, han estat els significats que han nodrit les ciències socials quan s'han referit a les dones. Per això, no estranya gens que en estudis i investigacions recents no només s'introdueixi el gènere com una categoria irrefutable, sinó que també es revisin "els criteris interpretatius del passat per donar testimoni que les absències de paràmetres de gènere fan que un coneixement

Nairobi - FCONGD

sigui menys fiable o simplement invàlid" (en Cirillo, 2005: 43).

La despolitització del feminisme

En els últims anys, des de determinades institucions internacionals (Banc Mundial, Banc Interamericà de Desenvolupament, agències de les Nacions Unides, entre altres), i des d'algunes institucions governamentals, s'ha estès el terme 'gènere' com a sinònim de dones, de manera que a mesura que aquest terme adquireix més popularitat, amb la mateixa rapidesa i intensitat perd visibilitat el vocable feminisme.

El problema sorgeix quan una categoria com la de gènere, encunyada com una eina feminista amb l'objecte de fer visible una estructura de dominació, s'intenta substituir pel propi paradigma feminista del qual forma part. El problema sorgeix quan se substitueix el tot per la part. I això no és un error metodològic, sinó polític; més aviat una qüestió de

Quan col·lectius humans significatius adquireixen consciència política crítica sobre les dominacions de les quals són objecte, s'estan donant a si mateixos la possibilitat de destruir-les

metonímia política, ja que la substitució indiscriminada de feminisme per gènere produeix efectes no desitjats per a les dones perquè despolititza el feminisme al buidar-lo del seu contingut crític més profund. I la despolitització del feminisme afebleix les dones com a subjecte polític col·lectiu amb els conseqüents efectes de pèrdua d'influència política i de capacitat de transformació social. En aquest cas, el gènere es converteix en un eufemisme per fer invisible un marc d'interpretació de la realitat que ens mostra la societat en clau de sistema de dominació.

No es tracta d'una operació ideològica innocent, ja que té la intencionalitat de desvincular la història de les lluites feministes de les accions polítiques actuals impulsades per dones; sinó d'una operació àmpliament repetida en aquesta

època marcada per les polítiques neoliberals i patriarcals a escala gairebé planetària, que consisteix a sostreure als grups oprimits la seva memòria històrica. Així perden, al mateix temps, eficàcia i legitimitat política.

La globalització neoliberal intenta reprimir, amb totes les armes ideològiques que té al seu abast, que grans sectors de població contemplin les societats en clau de sistemes de domini, ja que si analitzem la desigualtat de gènere en el context d'un sistema de dominació patriarcal, amb les mateixes eines conceptuals podem contemplar la desigualtat econòmica com un sistema de dominació econòmica capitalista. I quan col·lectius humans significatius adquireixen consciència política crítica sobre les dominacions de les quals són objecte, s'estan donant a si mateixos la possibilitat de destruir-les. En aquest sentit, el feminisme aporta un marc polític d'interpretació de la societat com a dominació. I la ideologia neoliberal prefereix atribuir el desenvolupament social a mecanismes de racionalitat no intencional i diposita en l'economia capitalista els nuclis bàsics de racionalitat que fan possible el desenvolupament de les nostres societats. És per això que és necessari esborrar del mapa polític el feminisme i altres ideologies transformadores de la societat. D'aquesta manera, el neoliberalisme i el patriarcat ens introdueixen al regne dels eufemismes, substituint, per exemple, feminisme per gènere o igualtat per equitat.

I aquesta desvinculació entre gènere i feminisme amaga la pèrdua de la nostra memòria històrica, una història plena d'opressió, però també de lluites polítiques. La memòria històrica és un instrument necessari en la construcció d'una subjectivitat política que tingui com a finalitat la irracionalització del sistema de domini patriarcal. La pèrdua del nostre passat ens introdueix al món de l'amnèsia política, que és com dir que ens priva de la brúixola per trobar els camins de l'estratègia política transformadora.

El passat proporciona legitimitat a les nostres pràctiques polítiques, tal com diu Amelia Valcárcel, ens evita ser permanentment novingudes. I no només això, també ens treu del món de la improvisació i ens introdueix en el de l'eficàcia. I és que la memòria històrica feminista és una amenaça per a l'hegemonia masculina perquè rearmament ideològicament les dones i introdueix a la vida pública i política un principi permanent de sospita sobre la distribució de recursos i l'apropiació del poder per part dels barons. La història sempre dona legitimitat a qui té un passat polític tan bo en termes morals i polítics com el té el feminisme. I és que el feminisme és el moviment social de la modernitat que més ha eixamplat els drets civils, polítics i socials de la humanitat.

+biblio

AMORÓS, Celia (1998)

"El punto de vista feminista como crítica", en Carmen Bernabé (Dir.), *Cambio de paradigma, género y eclesiología*, Verbo Divino, Navarra.

CIRILLO, Lidia (2005),

"Virtualidades pedagógicas del feminismo para la izquierda", en *Revista Internacional de Filosofía Política* (UNED-Madrid/UAM-México), nº 25, 2005.

L'evaporació de les bones intencions a les ONGD

Fins fa poc temps, l'argument preferit de les ONGD per justificar el seu escàs o nul treball per a l'equitat de gènere era la seva ignorància. Confessaven sense pudor que desconeixien què significava això del gènere, que no sabien com incorporar aquesta visió als seus projectes o que en l'organització no hi havia ningú format en aquests temes. S'han produït canvis significatius?

Clara Murguialday

Economista especialitzada en desenvolupament i cooperació internacional, forma part del Consejo de Cooperación al Desarrollo del Govern espanyol.

Aquells que, des de fora o des de dintre de les ONGD, s'han obstinat per tal que el treball per al desenvolupament generi més equitat, han hagut de dedicar moltes energies a fer cursos i tallers per formar les ONGD sobre qüestions relacionades amb el gènere i el desenvolupament. En els darrers anys, dones d'ONG i grups feministes de països del Sud han completat el treball d'aquestes pioneres, arribant fins aquí a explicar-nos no només com treballen en l'apoderament de les dones sinó, sobretot, el poc servei que té una cooperació internacional que no es fixa en l'eradicació de les desigualtats entre dones i homes ni en l'enfortiment de les seves organitzacions.

Poc servei té una cooperació internacional que no es fixa en l'eradicació de les desigualtats entre dones i homes ni en l'enfortiment de les seves organitzacions

Actualment són poques les ONGD que confessen obertament la seva ignorància sobre aquests temes. Pel bo i pel dolent, els organismes de la cooperació no governamentals –també els governamentals– han arribat a omplir-se d'un discurs políticament correcte i tècnicament informat sobre els assumptes de l'equitat de gènere en el desenvolupament, i ja s'assumeix amb relativa convicció que aquest treball ha de tenir entre els seus objectius el d'avançar cap a una major igualtat entre dones i homes, perquè pugui considerar-se mínimament transformador. A més, qui més qui menys, ja sap que els rols que dones i homes ocupen en les seves famílies i les seves comunitats són diferents, i fins i tot maneja amb certa desimboltura categories tan abstractes com les de *necessitats pràctiques i interessos estratègics de gènere*.

Quan m'aixeco optimista, m'atreveixo a afirmar que s'ha avançat molt en l'última dècada, que la majoria de les ONGD ja estan deixant de veure les dones del Sud com a persones vulnerables necessitades d'assistència, o únicament com a força de treball que cal mobilitzar per treure les seves famílies de la pobresa i per generar serveis col·lectius de baix cost a les seves comunitats, i comencen a considerar-les un col·lectiu social al qual se li vulneren quotidianament els drets i com a la part perdedora d'unes relacions de poder amb els homes que els impedeixen accedir als recursos que necessiten per autodeterminar les seves vides i els seus interessos.

Però si em poso realista, he de reconèixer que, per a la majoria de les ONGD, aquest tràfec està als seus inicis. Encara que podríem esperar que lluïssin un afany entusiasta per avançar en aquest camí, és fàcil constatar que expressen massa dubtes, resistències passives o simplement oposicions quan se'ls insisteix que accelerin el pas de la marxa. Són comprensibles els temors, però no es justifica la tranquil·litat amb què es prenen el repte. Són comprensibles, dic, perquè la tasca requereix importants canvis en les concepcions, estructures, hàbits i actituds, personals i col·lectives, que predominen en les organitzacions de la cooperació.

Les ONGD són institucions socials *generitzades*, és a dir, organismes complexos que generen, mantenen i reproduïxen les relacions de gènere vigents en la societat que assignen a les dones menors quotes de recursos i poder que als homes. Segons Bina Agarwal, les organitzacions socials són "llocs de cooperació i conflicte en matèria de gènere, perquè en tota organització hi ha formes múltiples i contradictòries d'entendre la igualtat entre dones i homes". Conviuen en un mateix organisme discursos orientats a promoure el canvi (per exemple, els favorables a eradicar la violència de gènere i altres manifestacions de les jerarquies de gènere) amb altres dirigits a preservar l'*estatus quo* (per exemple, els discursos de resistència al canvi fent acusacions d'ingerència cultural).

A causa d'aquests temors i resistències, fins avui el balanç dels esforços de les ONGD per integrar la perspectiva de gènere en les seves concepcions, funcionament i cultura organitzacional presenta més ombres que llums. Alguns dels indicadors que millor demostren els limitats avenços en aquest camp són: a) la manca d'una política de gènere que estigui integrada en la política general de l'organisme, després d'haver estat discutida per tot el personal i aprovada per les seves instàncies de direcció; b) l'absència d'espais de

Nairobi - FCONGD

Les ONGD i les agències del desenvolupament en general, “ràpidament passen de parlar del gènere, que és una relació social, a referir-se al benestar de les dones, deixant així els homes –i implícitament les relacions desiguals de poder- fora de l’anàlisi”

gènere institucionalitzats i legitimats per impulsar canvis organitzacionals en pro de l’equitat de gènere; i c) els escassos recursos financers, humans, tècnics i de temps destinats a la formació i el debat sobre temes de gènere.

Aquests resultats pràctics tan limitats també estan relacionats amb el que algunes teòriques de l’enfocament del Gènere en el Desenvolupament han anomenat “l’evaporació de les polítiques de gènere al si de les institucions dominades pels homes”; un procés mitjançant el qual les bones intencions respecte a l’equitat de gènere expressades als documents més generals de la política institucional, desapareixen quan es comencen a abordar les estratègies concretes que donaran forma als programes i projectes d’aquest organisme. Segons Longwe, les estructures i la cultura –hegemònicament masculines- d’una organització, trituren les ànsies d’igualtat quan es passa del nivell declaratiu al nivell operatiu, i fan que un discurs sensible cap a l’equitat de gènere rellisqui (sense que ningú sàpiga com, ni se senti responsable per això) cap a una pràctica centrada en les dones, a les quals es veu com un col·lectiu mancat de relacions de gènere.

Les ONGD i les agències del desenvolupament en general, “ràpidament passen de parlar del gènere, que és una relació social, a referir-se al benestar de les dones, i deixen així els homes –i implícitament les relacions desiguals de poder- fora de l’anàlisi”, conclou White¹ en la seva revisió de l’impacte de la cooperació sobre les relacions de gènere. La tendència a desplaçar-se des de la retòrica de l’equitat a la realitat dels projectes per a dones, mostra la facilitat amb què el discurs de gènere es tradueix en actuacions que suggereixen que les ONGD estan més interessades per les dones pobres que per l’equitat de gènere en si mateixa. Al final, queda el dubte de com és de ferm el seu compromís amb la fita d’un desenvolupament centrat en les dones i que sigui capaç de promoure el seu empoderament en el marc de relacions igualitàries.

Tinc la sospita que aquests processos *d’evaporació i lliscament* que hi ha a les ONGD no són aliens a la *divisió sexual del treball* que hi ha dintre d’elles. Com no podia ser d’una altra manera, les ONGD reproduïxen en la seva estructura organitzativa la divisió sexual del treball que existeix a la societat, i l’expressen de maneres particulars de les quals els seus integrants sovint no són conscients, però que ajuden a entendre algunes de les resistències al canvi que presenten

aquestes organitzacions. Em refereixo, en concret, a la tendència que es fa més evident a mesura que les ONGD es professionalitzen i creixen en personal contractat i en recursos, a organitzar el treball i l’exercici del poder d’una forma que, a grans trets, es podria resumir així:

A. Les tasques de direcció i decisió, de representació pública i de participació en espais d’interlocució amb les administracions públiques, són majoritàriament ocupades per homes d’una certa edat amb experiència política, notable dedicació i disponibilitat de temps, capacitat d’elaboració teòrica i de debat, que ocupen càrrecs sense remuneració als quals han arribat (o en els quals es mantenen) més pel seu caràcter de fundadors de l’organització (o per cooptació a través de les xarxes informals de lleialtat masculina), que per elecció democràtica o concurs de mèrits obert i transparent.

B. Les feines tècniques relacionades amb els projectes, la sensibilització o l’educació per al desenvolupament i les tasques administratives, són cada vegada més ocupades per dones joves amb formació tècnica (màsters en cooperació o gestió d’ONGD, idiomes), que accepten condicions de treball i remuneració tan precàries com és habitual al mercat de treball actual (si no més) i no disposen d’oportunitats per promocionar-se a càrrecs directius. També són dones joves el gruix del voluntariat més actiu i, segons estudis realitzats entre les ONGD basques, les millor formades en temes de gènere (si no les úniques).

Aquesta divisió sexual del treball és, segons el meu parer, la paret on xoca i rebota la pilota del canvi organitzacional a favor de l’equitat de gènere en les ONGD. Mentre la incorporació de la perspectiva de gènere al treball de cooperació es concreta en l’adquisició d’habilitats tècniques per fer projectes sensibles al gènere, les organitzacions poden exhibir les seves bones intencions i el seu discurs pro equitat sense cap cost i amb evidents beneficis. Però les resistències afloren quan es tracta de promoure el canvi en les seves estructures i la seva cultura organitzacional, perquè aquests són els àmbits que millor reflecteixen la desigualtat de poder entre homes i dones dins de les ONGD.

¹ White, H. 1999. “Algunas consideraciones sobre el futuro de la ayuda”, en Alonso i Mosley (eds): *La eficacia de la cooperación internacional al desarrollo: evaluación de la ayuda*. Madrid: ICEI, UIMO, AECI.

Violència de gènere al tercer sector?

Víctor Jorquera

Coordinador pedagògic de l'Àrea de prevenció de les violències de gènere d'Espais per a la Igualtat*
Professor de Psicologia Social de la UB

Les violències de gènere han estat objecte de crítica i denúncia en el debat social sota dues formes majoritàries: en l'àmbit local, ha estat la violència de gènere en l'entorn domèstic la que ha centrat l'atenció de la crítica, i internacionalment, la situació de la dona al món islàmic.

És fàcil recordar encara la proliferació de documentals televisius que ens parlaven de la brutalitat de les pràctiques repressives del règim talibà sobre les dones; hiyab, burka, matrimonis forçats, poligàmia i prohibició del dret a l'educació semblaven haver arribat a la consciència occidental només després de l'11-S. Més recentment, aquesta consciència crítica s'estén al propi territori europeu i prene la forma a països com Alemanya, França, Bèlgica o Holanda d'una forta polèmica entorn de l'ús del hiyab per part de les dones musulmanes immigrades. Cal dir, però, que en aquest moment en què la situació de la dona musulmana interpel·la directament la societat i les institucions europees, la crítica deixa de fer èmfasi en la vulneració dels drets de les dones i se situa en el terreny d'una incompatibilitat entre un suposat laïcisme de l'espai públic de les nostres societats i l'ostentació islàmica de símbols religiosos en l'esmentat espai, de la qual cosa resulta que la violència patriarcal a l'islam ja no està al centre del qüestionament, sinó la dona immigrada.

Aquests són els dos discursos de denúncia que es poden sentir als àmbits suposadament progressistes del tercer sector, i han estat fins i tot adoptats per una bona part d'homes. Però cal començar a examinar com aquests discursos impedeixen, de fet, pensar adequadament i localment una crítica contundent i estructural de les violències de gènere. És necessari desmuntar el progressisme autocomplaent que aquests discursos semblen assegurar als homes que els adopten.

Sense negar la importància i la necessitat de denunciar el maltractament de les dones en l'àmbit domèstic, és el moment de demanar més a aquesta denúncia i parlar sobre les seves limitacions: el maltractament en el context familiar o en les relacions de parella no és el mateix que la violència de gènere, és només una de les seves manifestacions. El concepte de violència de gènere descriu qualsevol violència que tingui com a finalitat situar o mantenir una dona en posició de subordinació, discriminació o explotació, o també a un home al qual el seu entorn li atribueix trets femenins

(la qual cosa acostuma a passar simplement quan no es comporta o sent segons dicten els patrons de la masculinitat hegemònica).

Des d'aquest discurs autocomplaent, el ventall immens de formes que pot adquirir aquesta violència acostuma a sotmetre's a un reduccionisme pel qual només té cabuda la violència física, la més sagnant i mediàtica, que pateixen algunes dones en l'àmbit domèstic, mentre que al mateix temps es representa com un fenomen relacionat amb alguna mena de patologia (malaltia mental, drogues, alcohol...). La conseqüència és que la violència de gènere acaba entenent-se com una sèrie de fets aïllats i excepcionals (a l'Estat espanyol, entre 60 i 70 l'any aproximadament) que es donen en l'àmbit privat familiar, la qual cosa ens descarrega als homes de tota responsabilitat en l'àmbit públic.

L'autocomplaença d'aquesta denúncia impedeix pensar en la violència de gènere com un fenomen completament normalitzat i institucionalitzat, com una violència estructural present també al nostre tercer sector. Si l'agressió física cap a una dona en l'àmbit domèstic és possible, és perquè les relacions de poder i subordinació continuen marcant la pauta de l'estructura de les relacions entre homes i dones a totes les nostres institucions, legitimades per una cultura heteropatriarcal que menysprea (o explota, segons la seva conveniència) allò femení¹.

Violència de gènere també és discriminació salarial en alguns treballs, el tràfic internacional de dones per a la prostitució, pensions discriminatòries per a les dones més grans de 65 anys, patrons uniformes de bellesa i feminitat, estigmatització de la homosexualitat, persecució de les treballadores sexuals de Barcelona mitjançant l'ordenança del civisme, la instrucció núm. 14/2005 de la Secretaria d'Estat de Seguretat on s'obliga als policies a obrir expedient sancionador a les dones immigrades sense papers que no obtinguin una ordre de protecció del jutjat quan denunciïn haver

patit maltractaments... La llista d'exemples podria ser més llarga i, ara sí, interpel·la directament els homes que habitualment troben certa tranquil·litat reduint la violència de gènere al maltractament familiar i assenyalant, en un gest d'ingerència intercultural, la violència de l'islam sobre les dones, assenyalament paternalista que té l'efecte d'invisibilitzar tant les lluites del moviment feminista islàmic o àrab², com les nostres violències de gènere locals.

La violència de gènere com a violència estructural ens interpel·la definitivament als homes del tercer sector. Perquè encara seguim gaudint dels privilegis d'una discriminació que ens situarà en llocs de direcció amb més probabilitat que a les dones. I les ONGD són, en aquest sentit, un bon reflex del que passa al tercer sector: l'estudi sobre les

La violència de gènere com a violència estructural ens interpel·la definitivament als homes del tercer sector. Perquè encara seguim gaudint dels privilegis d'una discriminació que ens situarà en llocs de direcció amb més probabilitat que a les dones

relacions de gènere a les ONGD catalanes³ mostra com, tot i que les dones són majoria entre el personal tècnic contractat, els càrrecs polítics representatius i directius estan majoritàriament ocupats per homes.

De fet, aquesta discriminació no és una qüestió que s'expliqui exclusivament per dinàmiques pròpies de l'àmbit laboral com la segregació vertical, sinó que també té a veure amb el fet que els homes encara no volem assumir plenament les responsabilitats sobre les tasques domèstiques i de cura pròpies de l'àmbit privat familiar, que hauria d'haver acompanyat la incorporació de la dona al mercat laboral segons una lògica d'igualtat⁴. Això fa que, finalment, l'aportació econòmica de la dona es consideri secundària, i que acabi renunciant més fàcilment als seus projectes professionals en nom de la família (96% d'excedències demanades per tenir cura de fills i filles) o que la majoria de contractes de mitja jornada continuïn essent per a les dones, la qual cosa acaba repercutint en una absència de promoció laboral⁵.

Per altra banda, mentre ens escandalitzem per la *hiyab* de la dona immigrada en perfecta sintonia amb la dimonització generalitzada de l'islam, no veiem un fet que fa possible la conciliació de moltes dones, això sí, amb un alt poder adquisitiu: la delegació de les tasques domèstiques i de cura de membres dependents de la família en dones immigrades, que d'aquesta manera passen a engrossir l'economia submergida (mentre, al mateix temps, elles han deixat els seus fills i filles als seus països d'origen a càrrec de les àvies).

¿Fins quan els homes seguirem adoptant discursos crítics que miren més enllà de les nostres fronteres, però sense apartar-nos de les posicions de poder? ¿Fins quan la nostra masculinitat se sentirà mutilada sinó s'expressa amb l'ostentació del poder i l'autoritat, o amb l'èxit professional?

El tercer sector necessita plantejar-se seriosament aquestes qüestions en el moment en què una anàlisi de gènere de

la seva realitat ens confronta amb una contradicció que no es pot sostenir gaire temps: mentre el poder continua en mans d'homes, el tercer sector és, potser, el sector econòmic que millor expressa el fenomen de la *feminització del treball*, que no es refereix simplement al fet que la major part de les seves treballadores són dones, sinó que descriu un moment de l'economia capitalista on s'exploten com mai les habilitats comunicatives, afectives i relacionals que històricament i culturalment han desenvolupat les dones en l'àmbit privat, és a dir, el que sempre ha estat el treball no remunerat relacionat amb la cura de la vida, que produeix i modifica afectes, i construeix xarxes de cooperació i solidaritat⁶. L'extensió d'aquesta feina comunicativa-afectiva a l'àmbit públic i l'explotació dels beneficis que en poden sorgir, implica actualment un alt grau de flexibilitat i adaptabilitat a les circumstàncies canviants del treball, fet que sempre ha caracteritzat la feina de les mestresses de casa, mares, àvies... i que suposa, en definitiva, un alt grau de precarització.

Si alguna vegada el tercer sector ha pretès pal·liar o reduir els efectes d'exclusió i explotació de l'economia capitalista, tant localment com internacionalment, la masculinització dels seus centres de poder el mantindrà cec al fet que ara aquesta economia sembla haver descobert que la producció i modificació d'afectes és una important font de beneficis. Hi ha certes pràctiques que són un bon exemple d'aquesta integració del tercer sector en les tendències del capitalisme afectiu que ja han estat criticades. Recentment, hem pogut sentir a la ràdio aquesta falca publicitària per anunciar la targeta Bancaja ONG Voluntariado, amb l'ús de la qual algunes ONG obtenen beneficis econòmics "es que fue ver las cifras de los muertos del terremoto...y correr a comprar un MP3". Encara que les ONG sempre han tingut clar que bona part del seu sosteniment depèn de la seva capacitat de promoure sentiments d'empatia o compassió, si aquesta falca ens resulta escandalosa és perquè sembla obvi que la connivència entre el tercer sector i les institucions capitalistes està trobant una via privilegiada en l'explotació dels afectes. Doncs potser caldria considerar la feminització i precarització del tercer sector part del mateix fenomen.

* Associació que treballa per la igualtat de gènere: www.espaisbcn.org

perspectiva de gènere al treball de les ONGD catalanes. FCONGD

¹ L'expressió "allò femení" no es refereix aquí a cap naturalesa essencial en el comportament i sentiment de les dones, sinó als imperatius culturals que ha d'assumir un subjecte per habitar una identitat "ser dona" reconeguda socialment com a tal, que el vincularà simbòlicament en l'àmbit social de les relacions de reproducció (per contraposició al de les relacions de producció), i que inclou una sèrie de prescripcions en relació amb el comportament que ha d'adoptar i el lloc de subordinació que ha d'ocupar en l'ordre jeràrquic de gènere.

⁴ Només en un terç de les parelles de l'Estat espanyol es reparteixen amb igualtat les responsabilitats domèstiques i de cura (vegeu *Una pareja, dos salarios. El dinero y las relaciones de poder en las parejas de doble ingreso*, El País, 10 de novembre de 2006).

² Per conèixer persones i col·lectius vegeu: www.feminismeislamic.org

⁵ 23,3% de dones amb treball a temps parcial contra un 4,40% d'homes (vegeu Informe Salud y género 2005, Ministerio de sanidad y consumo).

³ Bastardes, C. Franco, L. (2006): Estudi-diagnòstic: la

⁶ Aquest treball afectiu no remunerat no és nou, sempre ha estat desenvolupat per les dones i de fet, sense aquest mai hagués estat possible aconseguir l'augment de temps de producció que va fer possible el desenvolupament del capitalisme.

Canvi organitzacional proequitat: guia de conceptes

Natàlia Navarro

Consultora en gènere i desenvolupament i experta en cultura organitzacional, màster en gènere i desenvolupament per la Universitat de Sussex.

I. Procés de canvi organitzacional proequitat: fa al·lusió a la imatge d'un camí al llarg del qual es propicien una sèrie d'espais i activitats per a la reflexió, discussió i debat sobre com es produeixen – probablement de forma impremeditada – desigualtats de gènere en qualsevol organització. S'inspira en la premissa que l'important no són únicament els resultats, sinó l'experiència del propi procés: 'se hace camino al andar'.

II. El procés de canvi organitzacional proequitat es basa en la metodologia de la **investigació-acció**, mitjançant la qual es pretén afavorir simultàniament que les persones que integren l'organització tinguin una altra mirada sobre el que s'esdevé al seu entorn organitzacional i en elles mateixes –també pel que fa a les facetes de les seves vides externes a l'organització– afavorint, al mateix temps, que aquesta nova mirada els permeti detectar desequilibris de gènere en l'organització i prendre mesures que condueixin a la seva eliminació.

III. Un procés de canvi organitzacional proequitat desemboca en l'impuls de canvis en l'organització –en qualsevol dels seus nivells: estratègies, estructures, procediments, cultura organitzacional, comportaments dels qui la integren–.

Resulta important distanciar-se d'una noció de gènere que contempla de manera rígida l'assignació de certs papers o responsabilitats socials segons si s'ha nascut mascle o femella

No obstant això, no es refereix a qualsevol tipus de canvi. Si bé les organitzacions es veuen obligades a fer canvis constants per adaptar-se a entorns també canviants, el tipus de canvi al qual ens referim en el procés de canvi organitzacional proequitat, es refereix a la noció d'un canvi de paradigma. Només ens trobarem davant d'un canvi d'aquest tipus quan es produeixi a partir del canvi de les subjectivitats de les persones que integren l'organització, de la seva manera de contemplar l'organització, de com interpreten la seva missió i fins i tot el seu paper al món. Estem parlant, en aquest cas, d'un canvi entès com a **transformació organitzacional** en contrast amb un canvi referit al desenvolupament organitzacional¹, en el qual les variacions en les maneres de funcionament tenen com a fita la millora de l'eficiència, sense reformular els valors i objectius de l'organització i dels qui la conformen.

La noció de canvi organitzacional proequitat es presenta

Nairobi, "We organise, we don't agonise" - FCONGD

íntimament lligada a la d'aprenentatge. No poden produir-se canvis organitzacionals proequitat si no es promou en les organitzacions l'**aprenentatge organitzacional col·lectiu**. Aquest aprenentatge es refereix a una forma d'entendre què és el coneixement i com s'adquireix.

En comptes de considerar que el coneixement el transmeten persones expertes, diu que el coneixement es crea quan s'obren espais d'intercanvi específics per a aquesta finalitat. En aquests espais s'ha de produir la confluència de les experiències individuals amb les visions que des de la crítica feminista s'han abocat sobre aquells temes amb què treballa l'organització quotidianament.

L'aprenentatge organitzacional és col·lectiu i aquest matís el distingeix del 'coneixement d'absorció individual'. No es tracta que les persones adquireixin informacions teòriques o 'instruccions tècniques', sinó que al reflexionar a partir de la crítica feminista sobre el seu entorn detectin aspectes potencialment susceptibles de generar desigualtats en la seva organització, i facin propostes per equilibrar-los. El coneixement només serà aprenentatge quan les organitzacions generin les condicions que permetin a qui les integren 'posar en pràctica' les noves visions i interpretacions a través de maneres de fer, pensar i comportar-se revisades.

IV. Processos generitzants²: En els processos de canvi organitzacional proequitat resulta important distanciar-se d'una noció de gènere que contempla de manera rígida l'assignació de certs papers o responsabilitats socials segons si s'ha nascut mascle o femella. En comptes d'això, ens interessa més el fet d'identificar les pautes de diferenciació d'allò femení i masculí, tal com es van configurant jeràrquicament en les pràctiques i relacions que tenen lloc en cada organització específica.

Els processos generitzants són com es van articulant i com es van dotant de significat el femení i masculí i tot allò que passa a ser considerat com a propi de l'un o de l'altre, de manera que el valor, les oportunitats i les limitacions vinculades a cadascú són diferents i jerarquitzades, i en resulta que, en determinats aspectes, el marge d'acció del femení és menor que el masculí i viceversa.

Nairobi, Espai de treball sobre Deute - FCONGD

Els processos generitzants no són quelcom aliè o que se'ns imposi a les persones que integrem les organitzacions, ja que els protagonitzem nosaltres, atès que es tracta del que fem les persones, què diem i com pensem sobre el que fem. La construcció –o desconstrucció– quotidiana del règim de gènere en una organització no es produeix en un plànol ideal, sinó que s'exerceix i manifesta en les nostres actuacions.

Des d'aquest enfocament, el que es proposa és parar atenció a com construïm dia a dia la situació de gènere, el règim de gènere imperant, en un context organitzacional determinat. Això remet a la noció de canvi organitzacional proequitat que requereix que les organitzacions es mirin a si mateixes, fixant-se en com privilegien i legitimen algunes maneres de treballar, pràctiques, creences i valors, mentre en deixen d'altres de costat.

Aquesta noció de processos generitzants té dues qualitats molt positives a l'hora d'impulsar canvis en pro de l'equitat de gènere:

- El punt de partida no és culpar les persones que integren l'organització, ja que el que intentem és primer identificar i, després, introduir canvis en la subestructura dels supòsits, valors i creences que informen estructures, procediments, pràctiques i comportaments.
- Aquesta noció ens converteix en protagonistes i responsables del que s'esdevindrà, obrint, d'aquesta manera, la porta a començar la transformació de les inequitats a la nostra organització. Si volem, podem!

V. Un procés de canvi organitzacional pretén revisar i, si s'escau, qüestionar els significats que comparteixen acríticament aquells i aquelles que integren una organització: la cultura organitzacional.

La cultura organitzacional abasta les creences compartides en una organització, el que es considera legítim i 'normal'. Inclou tota la sèrie de maneres en què el poder es manifesta i s'hi exerceix, passant a ser el marc de referència al qual es remeten les interaccions entre les persones i la presa de decisions. Com que delimita el que resulta possible o no possible, la cultura organitzacional limita la producció de valors a un context determinat.

La cultura organitzacional s'actualitza a través d'hàbits i inèrcies pràctiques que van configurant el que es considera 'la personalitat o manera de ser' d'una organització. En relació amb aquesta cultura, és clau la idea que les persones que la comparteixen no en són simplement les seves receptors, sinó que contribueixen activament a reproduir-la o a transformar-la.

El fet que tot procés de canvi organitzacional s'hagi de centrar en la revisió de les cultures de les organitzacions, impli-

ca que s'haurà d'indagar sobre els corrents interpretatius i les diverses creences que conviuen en una mateixa organització, identificar les premisses comunes i les pressuposicions que fan possible la diversitat d'opinions i que podrien servir d'argument i justificació a desigualtats de gènere a l'organització i/o al seu entorn.

VI. Idees inspiradores de qualsevol procés de canvi organitzacional proequitat:

- **Treure a la llum la multiplicitat:** requereix l'obertura d'espais participatius on tothom pugui expressar la seva opinió i construir la seva interpretació sobre com s'articulen de manera desigual el masculí i el femení en l'organització.

La noció de participació està íntimament lligada a la de poder; per això suposa més que presència física en les activitats proposades, i fins i tot va més enllà de prendre part activa en els debats que es proposin. **Participar suposa fer-se càrrec** i comprometre's amb el curs del procés en si mateix, aclarir què resulta idoni i què no i, sobretot, prendre consciència que quan es detectin les desigualtats i els aspectes que s'han de millorar de l'organització, és responsabilitat de tothom generar els canvis proequitat.

La cultura organitzacional s'actualitza a través d'hàbits i inèrcies pràctiques que van configurant el que es considera 'la personalitat o manera de ser' d'una organització

- **Dissenyar experiments:** no es tracta de proporcionar més informació, noves visions teòriques o alguna eina, sinó que la noció d'aprenentatge en la qual es basen els processos de canvi organitzacional proequitat perd el seu sentit si no s'impulsen accions que permetin 'amarrar' les noves percepcions a la realitat organitzacional quotidiana. Perquè això sigui possible, l'organització que s'ha immers en un procés d'aquest tipus s'ha de comprometre amb l'impuls dels canvis que el procés detecti com a necessaris per a l'avenç proequitat. Els experiments serien simplement altres maneres de fer, inspirades en l'anàlisi de gènere, que tenen per objectiu l'eliminació d'alguna tendència desigualtaria i/o corregir disfuncions organitzacionals que poden fer impossible qualsevol esforç de *mainstreaming* o transversalització de gènere en una organització.

¹ Acostumo a referir-me a aquest tipus de canvi com el del 'Gatopardo', fent referència a la cèlebre pel·lícula de Visconti del mateix nom. Aquesta pel·lícula retrata magistralment les transformacions que viu la societat siciliana durant el segle XIX, el declivi de la noblesa i l'apogeu burgès. Aquesta transició dóna peu que el Príncep de Salina pronunciï la frase: 'cal que tot

canviï perquè tot continuï igual'; un enunciat que em sembla que serveix per descriure de manera molt encertada el canvi interpretat com a "desenvolupament organitzacional".

² Terminologia utilitzada per Joan Acker a 'Doing Comparable Worth: Gender, Class and Pay Equity. Philadelphia. Temple University Press.

TROBADES INTERNACIONALS

Entrevista a Rabia Abdelkrim

El Fòrum de Nairobi amb ulls de *womanist*

Rabia Abdelkrim, és algeriana però viu a Dakar des de fa 10 anys. És responsable de programes de l'organització internacional Enda Tiers Monde¹, la primera ONG internacional que va ubicar la seva seu al Sud, i és fundadora de FAMES, *Forum des Femmes Africaines pour un monde de l'Economie Solidaire*. És membre del Comitè Internacional del Fòrum Social Mundial i del Comitè Facilitador del Fòrum Social Africà.

Com a feminista, critica la falsa "institucionalització" de la perspectiva de gènere per part de les agències internacionals i de les ONGD, i reivindica el subjecte "dones" com a subjecte polític. Creu fermament que les alternatives al sistema econòmic neoliberal han de venir de les estratègies de l'economia popular quotidiana, i no dels indicadors macroeconòmics. Dins l'economia popular, que rebutja anomenar informal, és investigadora i experta en l'economia solidària de les dones o "l'economia de l'ètica de la vida", i membre de xarxes com la Gift Economy² o el Tribunal Mundial de Dones.

per Clara Bastardes Tort

Laboratoire de Genre et Recherche Scientifique, Institut Fondamental d'Afrique Noire
(Université Cheikh Anta Diop, Senegal).

Com valors que el Fòrum Social Mundial s'hagi fet a Nairobi?

Un esdeveniment extraordinari. És la primera vegada que un esdeveniment d'aquesta magnitud es fa a l'Àfrica. Hi havia una expectativa important perquè Àfrica és el continent que paga el preu més elevat per les polítiques neoliberals, que són la continuïtat de les polítiques colonials i de l'esclavatge, i que han destruït el continent que, malgrat tot, continua vivint, mantenint-se dret. Nairobi 2007 ha fet visible que a l'Àfrica hi ha moviments socials, hi ha gent que lluita, hi ha alternatives. Podríem dir que ha estat la primera reunió dels pobles, no dels governs, des de les independències dels nostres països, i això ja és una ruptura.

La imatge que es projecta d'Àfrica és un desastre. El continent només interessa quan els infants moren de fam o quan hi ha conflictes armats. Encara que hi ha causes internes que s'hi afegeixen, sabem que els conflictes estan totalment lligats a la lluita internacional pels recursos. De moment, no hem gaudit de la independència per cometre les nostres pròpies bestieses sols. Contra aquesta imatge criminal, racial, racista, espantosa, el fòrum ens ha donat l'oportunitat de mostrar que no només hi ha fam i conflictes armats, sinó que hi ha lluites socials que s'oculten. Àfrica és el continent que més fòrums socials nacionals i regionals ha tingut, uns quaranta; i era justament tot això el que volíem compartir, una altra perspectiva del continent africà.

Creus que el FSM és un espai adequat per defensar la causa de les dones?

Absolutament, però no és tan senzill. És un espai obert que permet generar una nova cultura política, una nova cultura de la diversitat, i entre totes les diversitats, la primera és la del gènere. Però hi ha dificultats. El FSM reuneix gent concreta, gent que té una història, que han estat estructurats per una societat... però és un espai per intercanviar, un espai de debats que pot generar transformacions.

Hi ha desigualtats en la presa de decisions, de la participació, de les prioritats... Han participat moltes dones, però com? S'han portat autobusos plens de dones per aplaudir? És a dir, participació de les dones per estar on? Es tracta de facilitar la participació tant políticament com logística. No he de ser jo qui parli de l'economia popular de les dones, no sóc jo qui la fa, són elles les que han de parlar, són intel·ligents encara que no parlin de manera universitària, elles saben què és el que està en joc i quina és l'aposta, i aquest és el treball polític que tenim pendent. Per millorar tot això, cal compromís, treballar sobre les relacions de poder, desconstruir el rol dels líders, o d'aquells que s'anomenen líders, el rol de les ONGD en relació amb els moviments socials... El fòrum ens ajuda a posar sobre la taula totes aquestes qüestions polítiques fonamentals.

Àfrica és el continent que més fòrums socials nacionals i regionals ha tingut, uns quaranta

Aleshores, creus que les dones, com a grup, són discriminades al fòrum?

Com que el fòrum és relativament jove, no podem dir que els valors de la carta de principis es posin a la pràctica i de seguida. Els moviments socials vénen amb les seves estructures i, evidentment, en aquestes estructures les dones estan discriminades. Però hem de dir que hi ha una batalla de les dones a l'interior del fòrum, encara que siguem diferents, amb perspectives i enfocaments diferents, amb concepcions del feminisme diferents, exercim una vigilància permanent. D'altra banda, no hem aconseguit encara, tot i que passa arreu, que les dones dels moviments socials populars, deixant de banda les grans xarxes com Via Campesina,

Rabia Abdelkrim per Clara Bastardes

Un altre món és impossible si no hi ha una elaboració política del fet de ser dona, en relació amb la visió masculina del món, de la macroeconomia, de la guerra...

siguin més visibles. Això és qüestió que accedeixin als recursos, i és complicat.

Al passat Fòrum Mundial de Bamako va haver-hi un espai específic per a les dones. Què opines d'aquesta estratègia? És un gueto o un signe de reconeixement?

Vaig ser una de les autores d'aquesta proposta, que va acceptar el comitè organitzador. Segons el meu parer, va significar el reconeixement de ser, estar i parlar de les dones, i això va permetre visibilitzar les nostres aportacions. Algunes dones deien que era crear un gueto, i no estaven d'acord a repetir-ho a Nairobi, però què vol dir un gueto? Que potser ens ajuda estar disperses, barrejades, negades? Si hi ha paritat d'acord, però si no, cal fer sorgir el subjecte dones, com a subjecte de la història i de la política.

Dir que trobar-se en espais de dones és un gueto vol dir no conèixer la vida real de la majoria de dones africanes. No diem les mateixes coses quan estem en una sala mixta que quan estem soles. Si volem ser justes haurem de permetre les iniciatives de les dones perquè puguin estructurar-se i afrontar els espais on hi ha relacions de poder.

Consideres que certes discriminacions de gènere són específiques del continent africà?

De la mateixa manera que tot allò que és específic del continent africà. Hi ha la qüestió dels recursos, dels espais democràtics i com que hi ha un dèficit, són els homes els qui els prenen. Però no és qüestió d'atribuir-ho a una cultura o una religió. O em diràs que la religió catòlica ha estat millor amb les dones? Són les conseqüències de la desestructuració del continent.

El que és inapropiat és la imposició de models per part dels agents externs, de gent que no té experiència, que està

segura de tenir la raó, que vénen a donar lliçons a dones extraordinàries que cada dia inventen solucions fabuloses que ni ens podríem creure. Les imposicions van contra el sorgiment d'altres maneres de fer com a dones, d'altres maneres de ser dones.

El moviment de dones africà ha estat escoltat, aleshores, en aquest fòrum?, el fet que aquest fòrum hagi tingut lloc a Àfrica ha permès mostrar una perspectiva africana de les qüestions de gènere?

No com a dones, perquè les grans qüestions no eren les de les dones a l'Àfrica. Hi ha hagut moltes activitats, però el discurs que havia de ser el de la mirada de les dones africanes, sobre el qual havíem arribat a un consens, aquest no hi va ser. Les grans conferències van ser sobre el comerç internacional o el comerç just, però sense cap perspectiva de gènere, com si allò macro fos neutral al gènere. Segons la meua opinió, les formulacions més alternatives com les de l'economia solidària de les dones van ser marginals, encara que els temes de dones més habituals, l'agenda tradicional, es pot dir que van ser abordats tots, igualtat, salut, etc.

Les dones africanes tenim contradiccions internes sobre les apostes, el model de feminisme dominant. El fet que algunes dones africanes estiguin en aquest model dominant és un obstacle. Per a mi la qüestió és tenir la capacitat d'imaginar una altra manera de fer.

Han sorgit propostes interessants des del punt de vista del gènere?

L'últim dia, la logística no ens va ajudar, vam tenir molts problemes de canvi d'ubicació i de traducció. Malgrat això, hi va haver moltes propostes, potser repetitives, però també innovadores, com la de treballar polítiques alternatives a partir de les pràctiques quotidianes i les maneres de fer d'una altra economia. També sobre com sortir del discurs ja previst de les grans agències i de les ONGD. Hi va haver també les propostes feministes habituals, que no refuso; però em temo que la utilització de la paraula "gènere" ha trencat les innovacions de l'imaginari, dels moviments de dones, de les lluites de dones. Són les dones les que tots els dies, en la quotidianitat, en l'economia, la cultura, la política, inventen. Malauradament, crec que la utilització de gènere ha vingut a buidar de cos, de corporalitat, el que les dones aporten com a vector principal de la cultura. No podem treballar només els drets individuals, ho hem de fer també en l'elaboració conceptual de la política.

Així doncs, la perspectiva gènere no serveix?

Per a mi gènere és un instrument d'anàlisi. La paradoxa és que la institucionalització del gènere acompanya les polítiques neoliberals, la desestructuració i l'ofensiva d'un patriarcat feroç. Les discriminacions econòmiques que pateixen les dones, són les mateixes, així doncs, és una il·lusió que l'accés de dones a certes posicions solucionarà el problema. La perspectiva de gènere en si mateixa no vol dir res; és gairebé un rebuig a les lluites de dones, com a dones. Crec que sovint el feminisme internacional va en contra de les pràctiques reals de les dones i contra la construcció del subjecte dones. Et podria dir fins a tres exemples de grups de dones que han pres iniciatives d'una gran importància, que han arribat a obtenir resultats i com a dones joves, sense experiència, enviades per les grans agències a imposar la perspectiva de gènere, s'han carregat els projectes.

No estic en contra de la perspectiva de gènere, però crec que hem de ser crítiques. Ara no volem sentir parlar de dones i segons la meua opinió aquest fet significa la negació

de la construcció del subjecte dones. Per transformar realment aquesta societat masclista, necessitem que el subjecte dones existeixi com a subjecte de la història.

Et consideres feminista?

Sí, absolutament. Bé, abans era crítica amb el terme, preferia anomenar-me *femmiste* o *womanist*, perquè era més plural. Aquest terme va ser adoptat per l'escriptora afroamericana Alice Walker per descriure les experiències de les afroamericanes que se sentien llunyanes al feminisme benestant només focalitzat en el sexisme, i deixant de banda les opressions per raó de classe i raça. El feminisme ha tingut tendència a imposar un model únic. Jo em considero feminista si és el pensament polític i la pràctica per a la transformació del rol i el lloc de les dones des de la diversitat. Crec que hem d'aprofundir en el debat dels camins per ser feministes. A Nairobi no va poder ser, però cal reflexionar sobre si per ser feminista cal ser moderna, avantgardista i lluitar només pels drets individuals.

Un altre món és possible?

Un altre món és impossible si no hi ha una elaboració política del fet de ser dona, en relació amb la visió masculina del món, de la macroeconomia, de la guerra...i no només perquè afecta les dones, sinó també els homes. Cal un nou imaginari polític, social i cultural per pensar un altre món. El fòrum ens ofereix aquesta possibilitat, no és una utopia.

Espero que tinguem la capacitat i la intel·ligència, que les intel·ligències s'interconnectin per transformar, no només en la lluita per anar contra Bush, sinó en les relacions entre nosaltres, aquesta és l'aposta, el que està en joc. Acabar amb els lideratges i els problemes de poder, l'horizontalitat del fòrum, aquesta serà la transformació real.

El repte seran també les relacions amb les ONGD. Les ONGD estan a punt de prendre el lloc als moviments socials, perquè tenen més recursos i accés als mitjans de comunicació. Hi ha una tendència a parlar per ells i en nom d'ells. Haurem de treballar més sobre això al fòrum. Les ONGD formen part dels moviments, però el risc és que les ONGD acabin sent la tecnocràcia, l'aristocràcia dels moviments socials. Les ONGD han d'acompanyar, són les aliades, però mai poden parlar en el seu nom. El repte seran les aliances, els rols que permetran facilitar l'accés a la paraula, a l'elaboració política dels moviments socials.

¹ www.enda.sn

² www.gift-economy.com

+info

Fòrum Feminista Africà

www.africafeministforum.org

Carta de principis feministes per a les feministes africanes

www.mujaresdelsur.org.uy/df/df07_carta.htm

III Diàlegs Feministes

www.feministdialogues.isiswomen.org

www.mujaresdelsur.org.uy/fsm/2004/dialogos.htm

"Otro mundo es posible, sólo si hay justicia de género"

www.rebellion.org/noticia.php?id=45198

Comunicat moviments socials, FSM Nairobi

www.movimientos.org/fsm2007/show_text.php3?key=9014

Amandla Awetu!!!

Fòrum Social Mundial, Nairobi,

20 - 25 de gener del 2007

Eduard Ballester - FCONGD

Els que van anar al Fòrum de Bamako del 2006 ja ho havien dit: l'Àfrica no és només espoliació, guerra, migració i desesperació; és també compromís i entusiasme per tirar endavant i reivindicar la visió africana de la vida. Amandla Awetu! era la consigna més corejada (el poder per al poble en zulu), popularitzada a Sudàfrica en la lluita contra el apartheid.

La singularitat d'aquest fòrum va quedar palesa amb les dues marxes multitudinàries des dels barris marginals de Kibera i Korogocho. Molts grups religiosos i ecumènics contrastaven amb les pancartes i consignes partidistes que inundaven altres fòrums. La participació de 50.000 persones, de les quals 45.000 eren africanes, va ser valorada per Edward Oyugi, president del comitè organitzador, com **la mobilització civil africana més important de la darrera dècada**. Onyango Oloo, coordinador nacional del Fòrum Social de Kenya, va dir que **la principal dificultat que van haver de superar van ser els prejudicis d'altres i els complexos propis sobre si els africans tenien l'ambició i la capacitat suficient per organitzar una trobada mundial**.

Més enllà de les dificultats i contradiccions possiblement inevitables, el fòrum ha evidenciat la vitalitat de la societat civil africana, especialment dels moviments i organitzacions de dones. Cal recordar que des del 2004 se celebren els Diàlegs Feministes abans de cada fòrum per tal d'articular l'agenda comuna i incorporar les preocupacions

feministes al seu programa. La presència femenina al Fòrum de Nairobi era notable (un 55% de dones i un 45% d'homes), i xarxes com la Marxa Mundial de les Dones, el Fòrum Rural de les Dones, el Green Belt Movement, el Moviment Feminista Mundial o d'altres organitzacions de base de dones africanes van organitzar molts tallers i debats que van posar de manifest la seva llarga experiència de treball.

A l'assemblea final de dones van destacar algunes línies de treball: l'accés a la propietat de la terra de les dones, la protecció de dones i infants que viuen en zones de conflicte, l'accés a l'aigua davant les amenaces de privatització, la lluita contra els fonamentalismes, les relacions àmbit laboral-familiar, el diàleg interracial, la creació d'espais en els partits i institucions africanes o la lluita activa contra els EPA-Acords de lliure comerç Europa-Àfrica. Es va demanar l'organització d'una jornada de lluita específica contra les polítiques masclistes en el marc de les mobilitzacions de juny contra el G8 a Alemanya, i la promulgació del 25 de juny, com a Dia Mundial de l'Economia Social de la dona.

Wangari Maathai (premi Nobel de la pau) va assenyalar que el fòrum és un lloc i un moment especial per a les dones, per trobar-se, compartir, animar-se mútuament, i va dir que s'estaven plantant les llavors de l'esperança. Fatma Aloo, del FEMNET i membre del comitè organitzador, va afirmar: **"Hem de passar del oenagisme a l'activisme, ara sabem el que volem i com ho volem. Hem de passar a l'acció"**.

Recursos sobre gènere de les ONGD

Publicacions

Acsur

1
"La mitad invisible. Género en la educación para el desarrollo", Luisa Antolín, 2003
www.acsur.org/acsur/seccion/que/la%20mitad%20invisible.pdf

"Género en la cooperación al desarrollo. Una mirada a la desigualdad", Diverses autores, Acsur 2003
www.acsur.org/acsur/seccion/que/una%20mirada%20a%20la%20desigualdad.pdf

"Cuestiones esenciales de género 1. Conceptos básicos"
www.acsur.org/acsur/seccion/publicacion/CuestionesdeGenero.pdf

"Cuestiones esenciales de género 2. Herramientas"
www.acsur.org/acsur/seccion/publicacion/CuestionesdeGenero2.pdf

Cooperació

"Un pas més: avaluació de l'impacte de gènere", Clara Murguialday i Norma Vázquez, 2005
www.acsur.org/acsur/seccion/que/genero.htm

Creu Roja

"Eines per treballar el gènere en la cooperació al desenvolupament", Creu Roja, Clara Bastardes, Laia Franco i Sonia Tomàs, 2005
www.creuroja.org/cat/que_fem/manualgenere.asp

Unescocat

ha editat en català el "Passaport per a la igualtat", un llibre elaborat per la Secció per a la Dona i la Igualtat de Gènere de la UNESCO que conté el text de la Convenció sobre

l'eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra la Dona (CEDAW), l'instrument normatiu internacional més important relatiu a la dona.
www.unescocat.org

Unicef

"Estado Mundial de la Infancia 2007, La mujer y la infancia, el doble dividendo de la igualdad de género", 2006
www.unicef.org/spanish/sowc07/

Sensibilització Campanyes

Ajuda en Acció

2
El projecte "Integració de les dones com a base del desenvolupament" pretén visibilitzar la discriminació de les dones i establir un vincle entre associacions de dones de Catalunya i de l'Equador a través d'un intercanvi d'experiències i vivències. S'han dissenyat un seguit d'activitats (exposició, taula rodona, cinefòrum) i s'està organitzant la visita a Catalunya de dues dones líders comunitàries de l'Equador i una jornada sobre el gènere.
www.ayudaenaccion.org

Asdha

La campanya "Golha" (en persa "flors") pretén difondre el treball que realitzen les organitzacions de dones a l'Afganistan, i crear una xarxa d'associacions de dones catalanes i afganeses per tal de promoure la seva relació i col·laboració, així com un intercanvi d'experiències. La campanya compta amb quatre eines: un documental, una exposició itinerant, una guia de recursos i associacions de

dones afganeses i una web (www.afganeses.com).
www.afgancat.org/

Intered

La campanya "Igualtat per el desenvolupament: si la dona avança, el món també", pretén educar en la relació existent entre educació, gènere i desenvolupament, i en la solidaritat i la resposta davant de la manca d'igualtat d'oportunitats de moltes dones del món per manca de formació.
www.intered.org/educamujer/index.htm

Ajuda en Acció, Intered i

Entreculturas portaran a terme de manera conjunta, a través d'un conveni de sensibilització amb l'AECI, el programa "La dona com a factor clau del desenvolupament" amb l'objectiu de promoure l'exercici d'una ciutadania no sexista i per al compliment dels acords de la plataforma de Beijing i dels ODM en la política espanyola de cooperació internacional.

Intermon Oxfam

Gairebé la meitat de la roba de moda espanyola s'ha fabricat en països com el Marroc, Turquia i Bangla Desh, on milers de dones treballen en condicions de precarietat laboral. "Estira el fil" és una campanya de recollida de signatures per demanar a la Federació Espanyola d'Empreses de la Confeció (FEDECÓN) que faciliti a les empreses tèxtils espanyoles formació, criteris i procediments per garantir que la roba que es produeix compleix els drets laborals bàsics.
www.intermonoxfam.org

Recursos Didàctics

Educació sense Fronteres

3
El "Quadern solidari Gènere i Educació" pretén reflexionar sobre el desequilibri d'oportunitats que hi ha entre homes i dones. Hi ha materials visuals de suport que mostren l'aportació dels grups de dones en el seu desenvolupament i el del seu entorn amb activitats diferenciades per a primària i secundària.
www.educacionsinfronteras.org/

Propostes de Formació

Cooperació

4
Està organitzant un curs de formació des de la perspectiva del feminisme centreamericà per als mesos d'octubre i novembre. El curs anirà a càrrec d'algunes de les contraparts de l'ONGD, organitzacions de referència a l'Amèrica Llatina: Las Dignas de El Salvador, La Corriente de Nicaragua, i CALDH de Guatemala.
www.cooperaccio.org

Entrepobles

Dins del projecte «Violència contra les dones al món: diversitat de mirades i estratègies per afrontar-les» s'està preparant un seminari i uns tallers per tal d'avançar en la reflexió comuna i en la construcció d'uns indicadors de gènere, tant qualitius com quantitius, entre grups del Sud i de Catalunya, que siguin útils en els projectes i actuacions que enfronten les violències contra les dones.
www.pangea.org/epueblos

BREUSFCONGD

Assamblea General FCONGD

L'Assamblea General de la FCONGD es va reunir el passat 7 de març i va renovar part de la Junta Directiva i de la Comissió de Seguiment del Codi Ètic. Les noves incorporacions a la Junta són: Maria José Calvo (Acsur), Sara Cuentas (Intered), Marta Macias (Ajuda en Acció) i Montserrat Torras (Fundació Pau i Solidaritat). Els nous membres de la Comissió de Codi Ètic són Martí Boneta, coordinador d'Oikocrèdit Catalunya i membre de Setem, Montserrat Minobis, periodista i membre de la Comissió de Defensa i del Codi Ètic del Col·legi de Periodistes, i Begoña Roman, professora de la Facultat de Filosofia de la UB.

VII Fòrum Social Mundial a Nairobi

Del 20 al 25 de gener va celebrar-se el VII Fòrum Social Mundial a Nairobi. Van assistir Eduard Soler, Rita Hybens i Eduard Ballester de la FCONGD. El 22 de febrer va tenir lloc un acte públic a la Federació de valoració del Fòrum sota el títol "Cap a on va el Fòrum Social Mundial? Cal fer un Fòrum continental bianual?". Hi van participar Iolanda Fresnillo de l'Observatori del Deute en la Globalització, Manel Manovelles d'Ubuntu, Arcadi Oliveres, president de la Federació Catalana d'ONG per la Pau i Gemma Valeri del CeDRe de la Coordinadora d'ONG Solidàries de les comarques gironines i l'Alt Maresme.

Col·legi de Periodistes

La Comissió de Periodisme Solidari del Col·legi de Periodistes va convocar el 31 de gener a la FCONGD i a la resta de Federacions d'ONG a una reunió per establir un marc de col·laboració en el qual es treballa hores d'ara.

Comissió d'EPD-Educació per al Desenvolupament

La Comissió d'EPD va presentar per a la seva aprovació a l'Assamblea General de la FCONGD el seu document marc "LEPD: una estratègia imprescindible". Durant els últims mesos aquesta Comissió ha fet aportacions al Departament d'Educació per a la nova assignatura d'Educació per a la Ciutadania.

Comissió de Gènere FCONGD

El passat 23 de febrer, al Pati Manning, la **Comissió de Gènere** va organitzar l'acte "Bones pràctiques i perspectiva de gènere a les ONGD" com a tancament simbòlic del Pla de Formació-Acció que ha tingut lloc des d'octubre a desembre del 2006.

Comissió de Seguiment de Polítiques de Cooperació

La Comissió de Seguiment de Polítiques de Cooperació resta a l'espera de l'aprovació del nou Pla director 2007-2010, en tramitació per ser aprovat al Parlament, i participa en el procés d'esmenes de les bases de la convocatòria 2007 de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament.

V Jornades Taula Catalana per Colòmbia

Del 3 al 5 de maig tindran lloc a la Casa del Mar les V Jornades de la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia, "Condicions per a un Procés de pau". Més informació: <http://www.taulacolombia.org/>

Relacions Sud-Nord 2007. Què fem a Catalunya?

La FCONGD treballa en la nova publicació **Relacions Sud-Nord 2007. Què fem a Catalunya?** Aquesta publicació surt des de 1986 i per primera vegada inclourà els resultats d'un estudi detallat de l'AOD catalana.

Xarxanet.org

La Federació i el portal Canal solidari.org de la Fundació Chandra omplen els continguts de l'Àrea de Cooperació i Drets Humans del portal **Xarxanet.org** de la Xarxa Associativa i de Voluntariat de Catalunya del Servei Català del Voluntariat.

**JO EM I ET CUIDO,
TU EM CUIDES...**

LA CURA ÉS UN DRET

COMISSIÓ 8 DE MARÇ 2007

**FEDERACIÓ CATALANA D'ONG
PER AL DESENVOLUPAMENT**

Tàpies, 1-3 08001
Tel. 93 442 28 35
A/e: fcong@pangea.org

Amb el suport de

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

**Generalitat
de Catalunya**

La Magalla es pot descarregar a www.pangea.org/fcong